

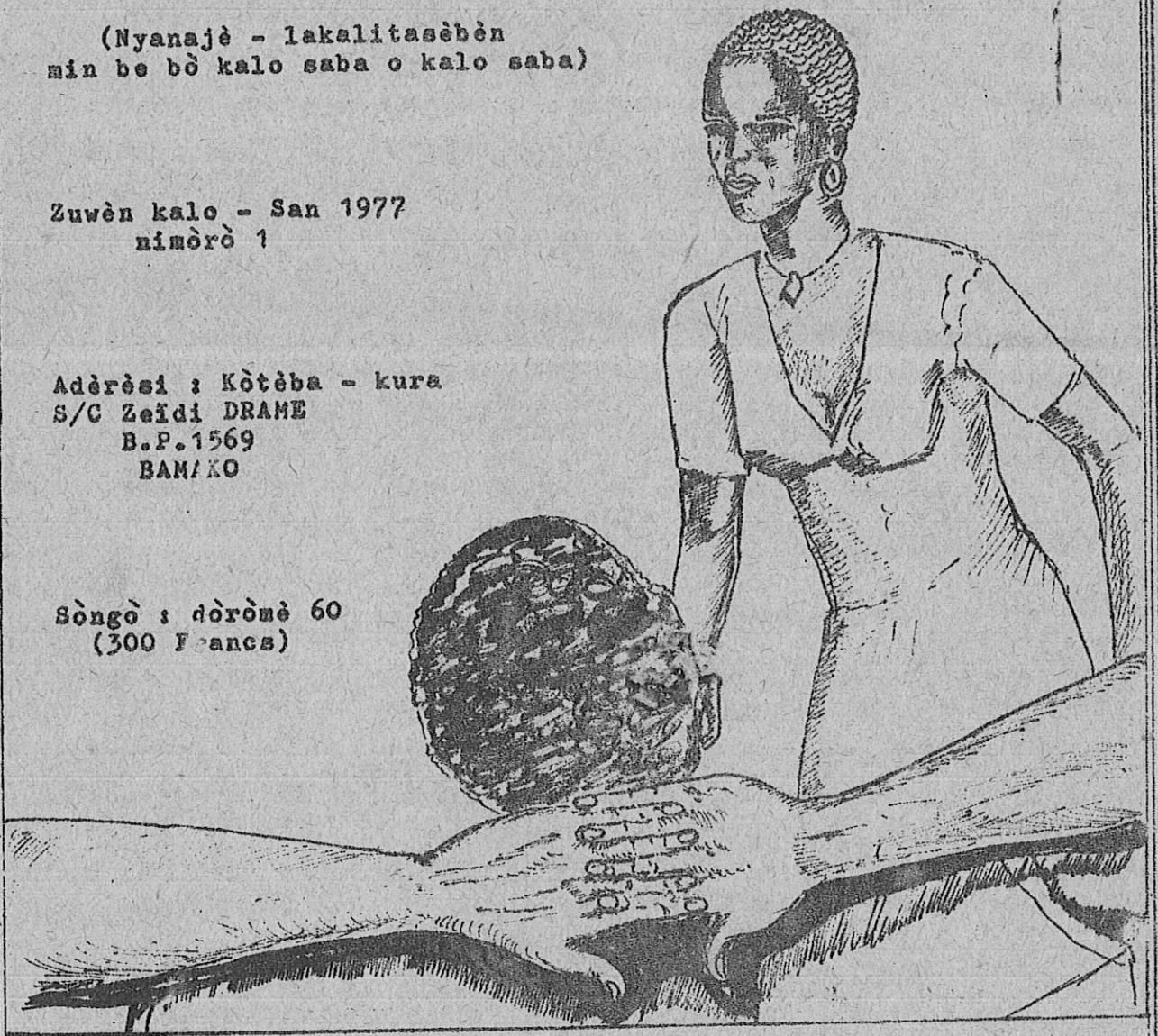
KÒTÈBA KURA

(Nyanajè - lakanitasèbèn
min be bò kalo saba o kalo saba)

Zuwèn kalo - San 1977
nimòrò 1

Adérèsi : Kòtèba - kura
S/C Zeïdi DRAME
B.P. 1569
BAMAKO

Sòngò : dòròmè 60
(300 Francs)

Aw bona min kalan nin nimòrò kònò, o ye :

Dadonni : sèbènnÿè 2 ni 3,

Maana (Layidu tinyènen) : sèbènnÿè 4 à 23,

Dònkiliw : sèbènnÿè 24 Fo 27,

Sogoninkun : sèbènnÿè 28.

L'ORTHOGRAPHE DU BAMBARA

Depuis le décret n° 85/PG du 26 Mai 1967, le bambara (de même que le tamachek, le songhaï et le peul) est doté d'un alphabet officiel qui permet de noter d'une manière claire tous les mots de la langue. Cet alphabet est le suivant : "a, b, d, j, e, è, f, g, h, i, k, l, m, n, ny, ñ, o, ò, p, r, s, sh, t, c, u, w, y, z".

La majorité de ces lettres se prononce comme en français ; mais certaines ont une prononciation différente (telles les lettres "j" et "c" qui se prononcent /dj/ et /tch/); ce qui explique la difficulté qu'ont parfois certains à lire le bambara, trop habitués qu'ils sont à la lecture du français.

Voici donc des exemples pour chacune de ces lettres :

a	jaba	:	oignon	ny	nyògòn	:	pareil
b	bin	:	herbe	ñ	ñòmi	:	galette
d	duuru	:	cinq	o	olo	:	bras
j	jago	:	commerce	ò	bòlò	:	piquet
e	kelen	:	un	p	palan	:	seau
è	kèle	:	guerre	r	bere	:	bâton
f	fura	:	feuille	s	sonsan	:	lapin
g	girin	:	lourd	sh	shè	:	poule
h	hòròn	:	personne libre	t	tonso	:	chauve-souris
i	jigi	:	espoir	c	cè	:	homme
k	kungo	:	brousse	u	ñunu	:	ruche
l	lenburu	:	agrume	w	wusulan	:	encens
m	mògò	:	personne	y	yegeru	:	éclair
n	nege	:	désir	z	zaamè	:	riz au gras

Notons qu'en plus des lettres de l'alphabet, existent les voyelles longues et les voyelles nasales dont voici des exemples :

Voyelles longues

aa	bama	:	travail
ee	yeelen	:	lumière
èè	bèè	:	tout
ii	cii	:	trait
oo	kooro	:	iguane
òò	wòoro	:	six
uu	luulu	:	diamant

Voyelles nasales

an	caman	:	beaucoup
en	den	:	enfant
èn	cèncèn	:	sable
in	fin	:	noir
on	don	:	jour
òn	nònkòn	:	coin, coude
un	kurun	:	pirogue

Notons enfin que dans l'orthographe du bambara, chaque lettre ne possède qu'une seule prononciation ; c'est ainsi que "g" et "s" se prononcent toujours /g/ et /s/ et jamais /j/ et /z/ comme en français.

KÒTÈBA - KURA

Nin y'a juman ye ?

Mògò caman ka nyininkalikan de ye nin ye, u ye sèbèn nin ta tuma min, n'u ben'a kalan. Kòtèba-kura ye mun ye ? Aw ka sèbèn dilalen do ; a dilalen aw kama fana.

Aw ka sèbèn dilalen : Bèe y'a dòn kòtèba tun ye nyanajè ye ; hali bi a be kè yòrò dòw la ; min tun be jama lafaam uya dinyè-latigè sira-caman na. Anw b'a fè k'o nyanajè kuraya. Bamanan-teyatiri tun be min yira mògòw la ni kumakan ni dòn ni dònkili ye, anw ben'o sèbèn. Siya kelen tè se ka waso ni sèbènni ye tugun ! O tuma "Kòtèba-kura" be kè sababu ye ni bamanankan dònbagaw n'a kalanbagaw b'u fàta yira nyògòn na.

A dilalen aw kama fana : Aw diyanakow ni aw haminakow de be kè a kònò :

- A fòlò ye min ye, maanaw be sèbèn a kònò, maana minnu be bò fèn caman kan, i n'a fò bitile denmisèn-lamògòw ka jè, wali duguba-kònò-mògòw sigilen be fèn min kun na, o n'a nyògònnaw.
- A filanan, dònkilidaław ka yòrònín be yen. An be se ka wuli aw kama ka taa ngara dòw kuma-nyògònya tuma ni tuma. Mògò caman be dònkili mèn, u t'a kòrò dòn ; anw ni olu bena faamuyali sòrò o sen fè. Dònkili dòw kumakan ni u da-cogo be sèbèn, nka o tè se ka kè tuma bée ye.
- A sabanan, farikolo-nyanajèlaw ka kibaru lase yòrò be yen, k'a ta balontan na ka taa a bila farikolo-nyanajè-wèrèw la, Malì kònò yan ani dinyè fan tan ni naani bée lajèlen na. Nka farikolo-nyanajè kibaru laseli be daminè "kòtèba-kura" bòko filanan na.
- O tèmènnen kò, aw ka lètèrèw ni u jaabiw sèbèn-yòrò be kè à la, k'a daminè nimòrò filanan na.

Nin ye faranfasi ye, ni Famori Keyita y'o sèbèn, Kòtèba-kura togò la, ni k'o lase aw ma.

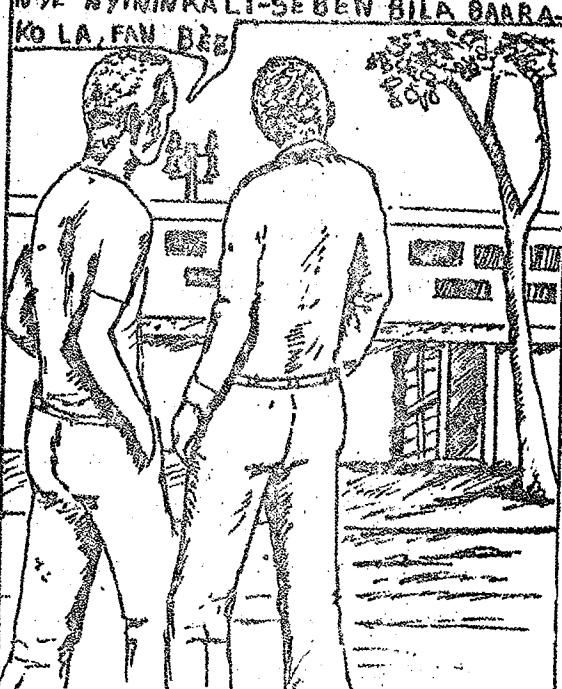
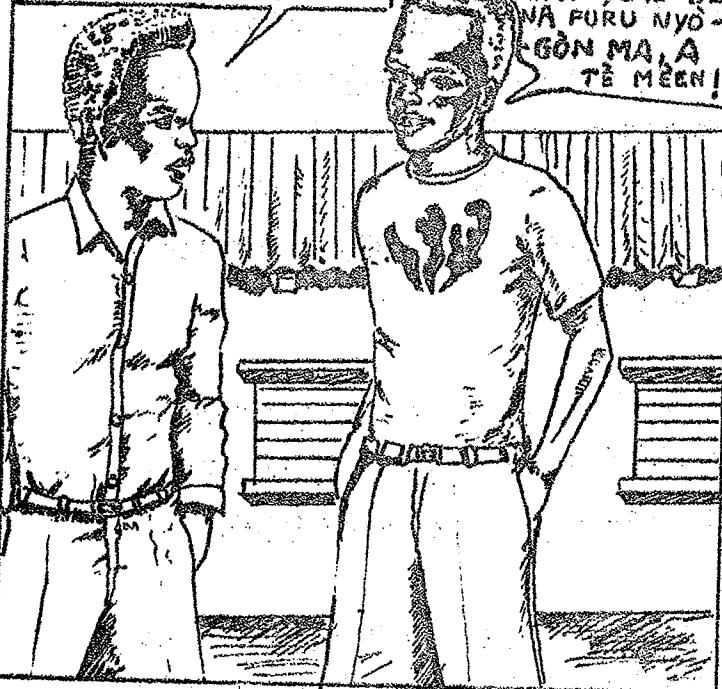
LAYIDU TINYELEN

KUMAW: ADAMOC MARC
JAW.... KAYI YAKUBA JARA

E...JO! AWA KA DI IYE
KOSOBÈ WA?

I T'A KALA MAI
ANW YÈRE BE
NA FURU NYO
GÒN MA, A
TÈ MÉEN!

N'KA BAARASORO-BALIYA, O DE
YE FURU-KO NIN, GUMAYA, NKA
NYE NYININKALI-SÉBÉN BILA BARA
KO LA, FAN BÈZ

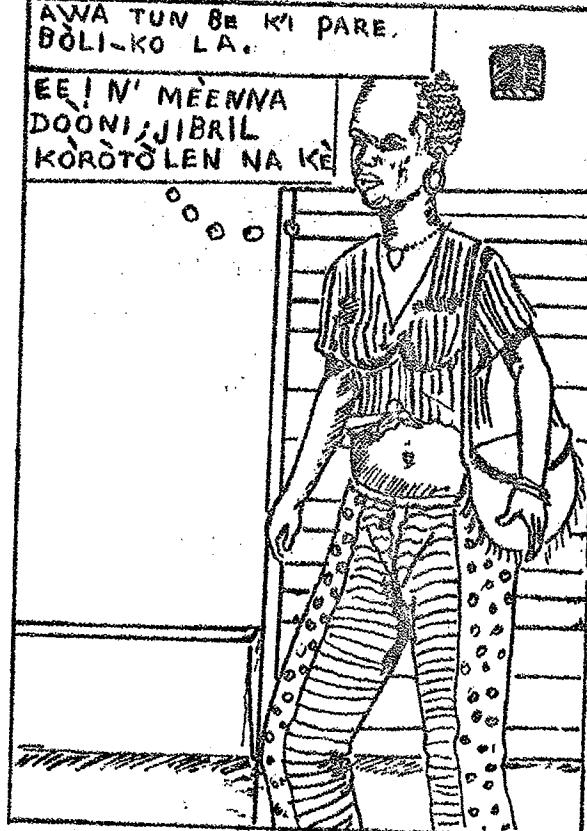

AWA TUN BE KYI PARE,
BOLIKO LA.

EE I N' MÈENNA
DOONI, JIBRIL
KOROTOLEN NA KÈ

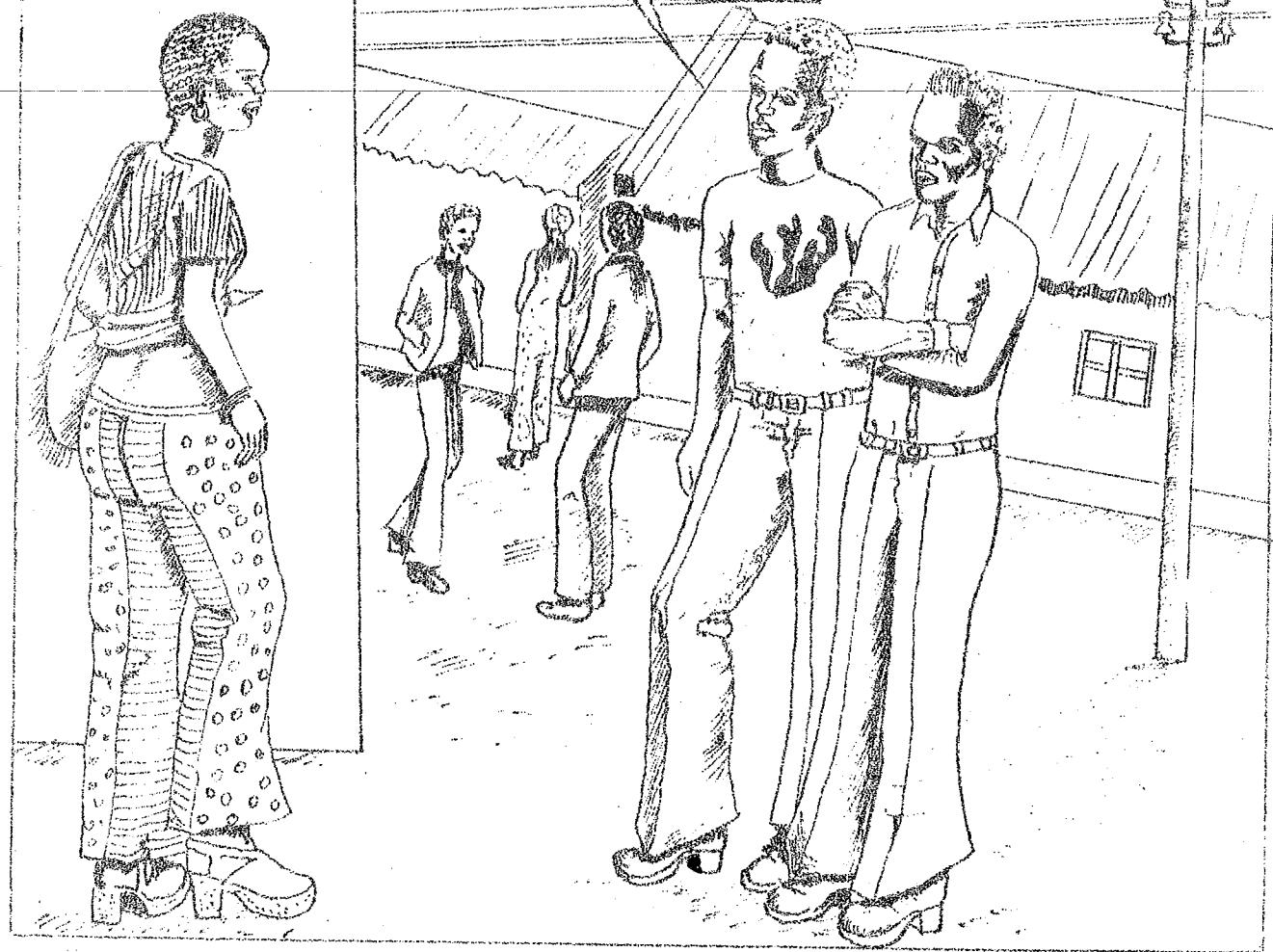
piiiiss
siiii.

N'DOGONIN, NYÈRE
TE NA SE KA KUMA
MIN NS.

SIPAW, A SEPA
A YODON-YEE-YORO LA

LE VUÔI TRUNG D...
VÀ YEN HALISAP

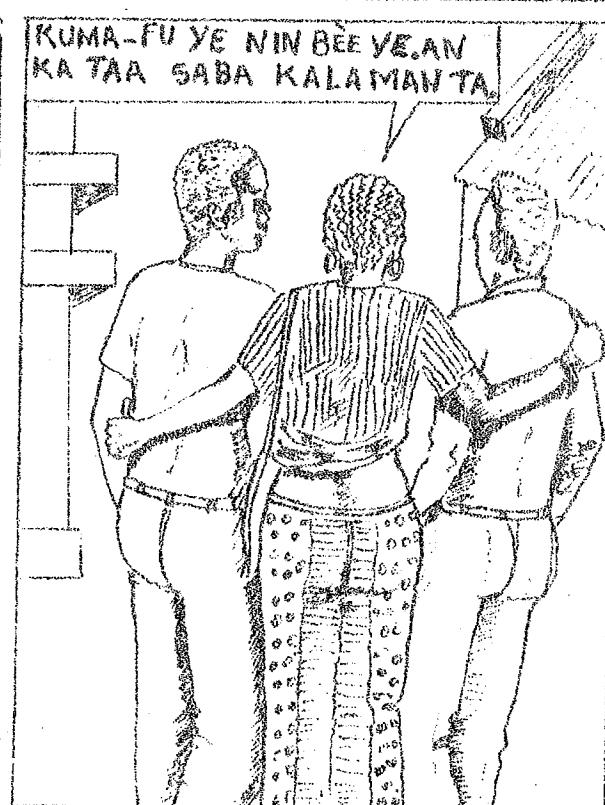

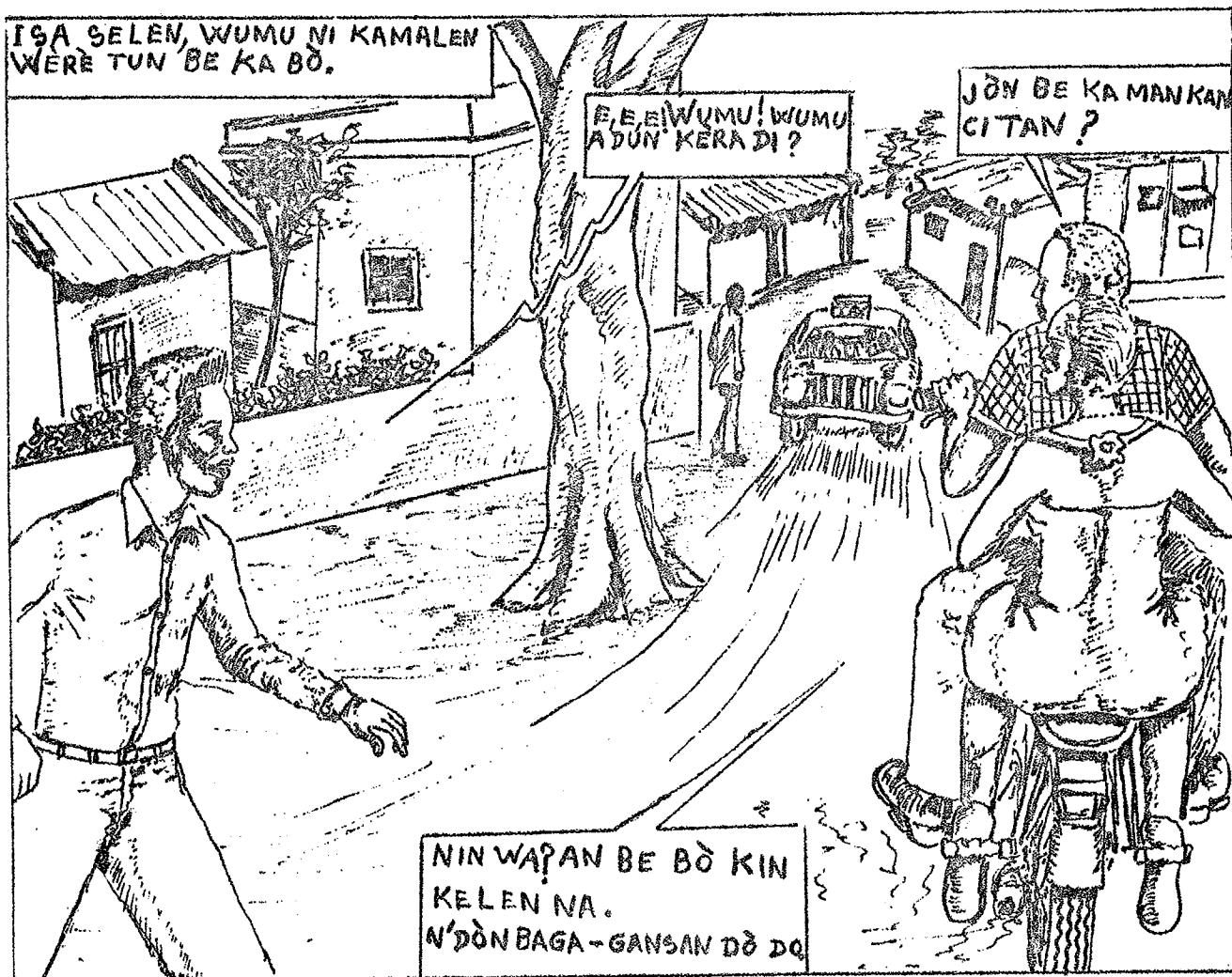
I JÖ NKA DO MËN, NI NMA PARE
KA NYÈ, MUZO WÈRÈW N'MINÈ NMA

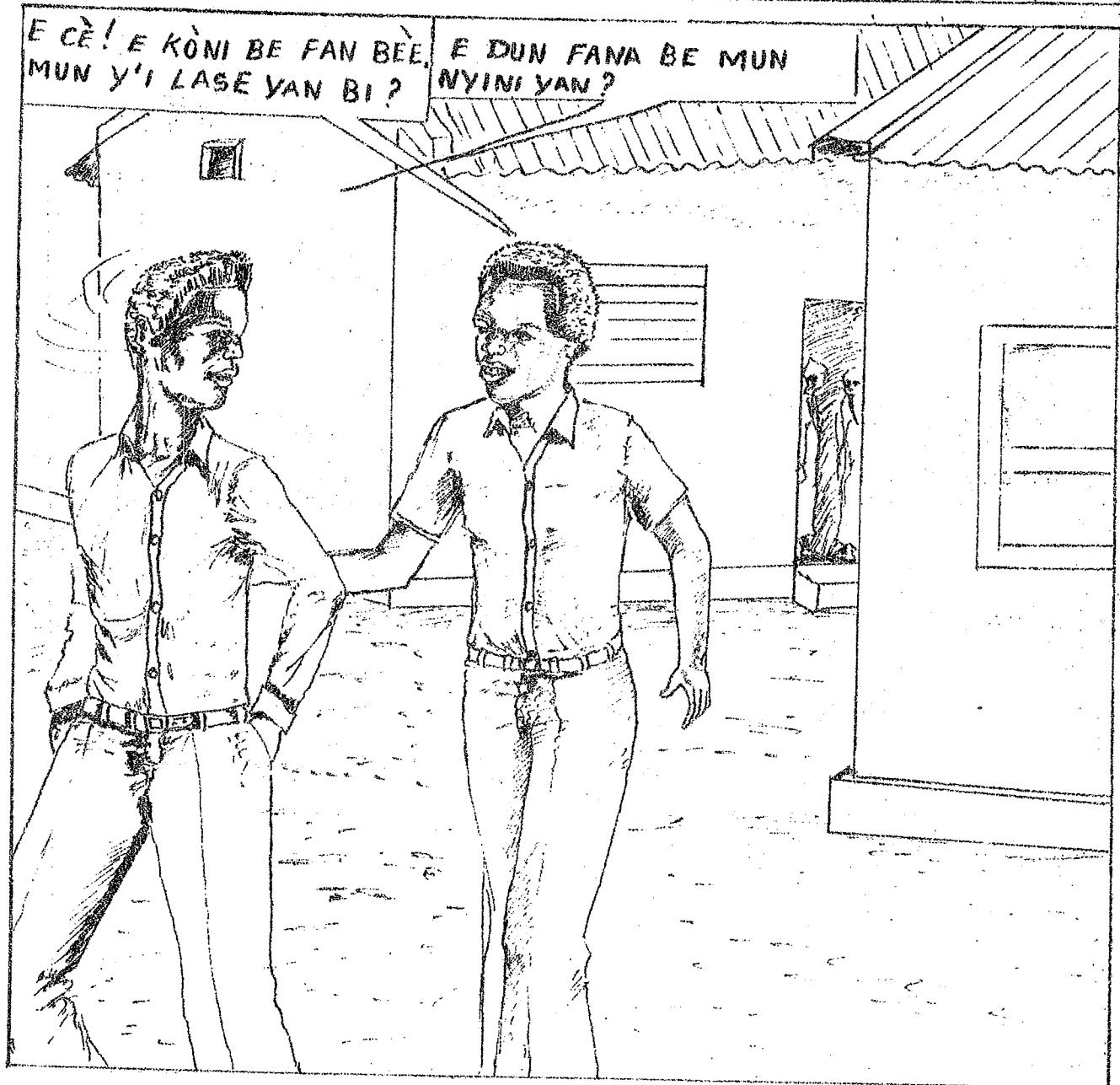
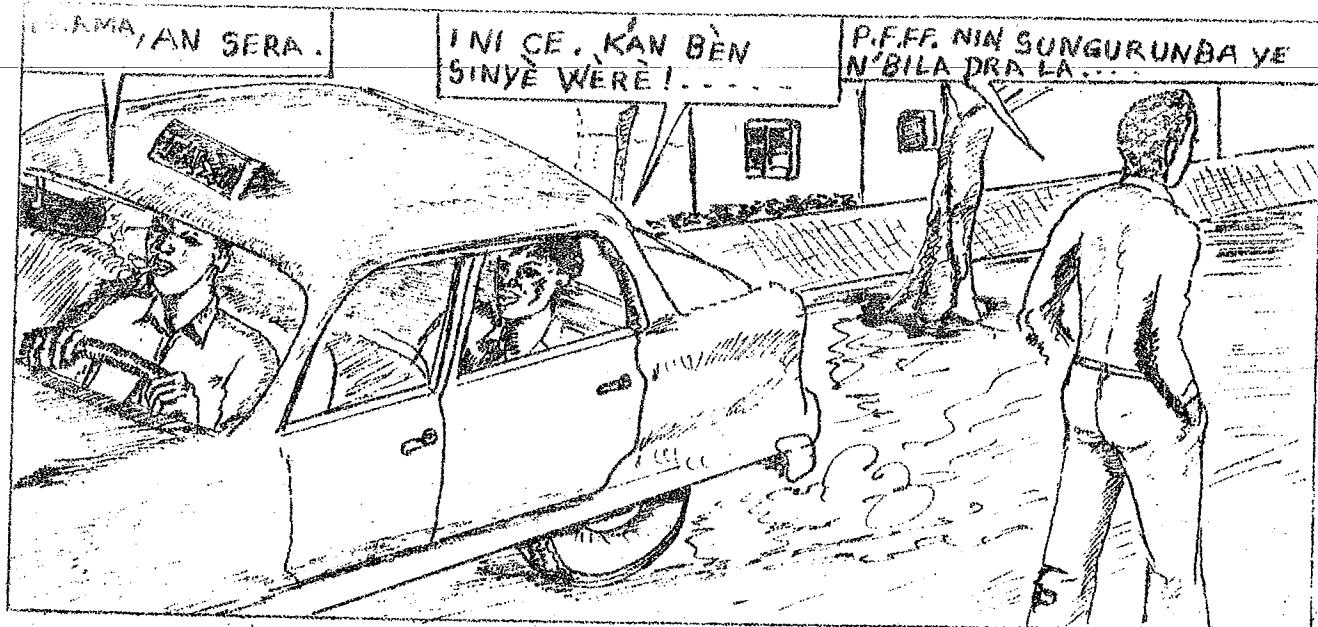
KUMA-FU YE NIN BÈE VE AN
KA TAA SABA KALAMAH TA

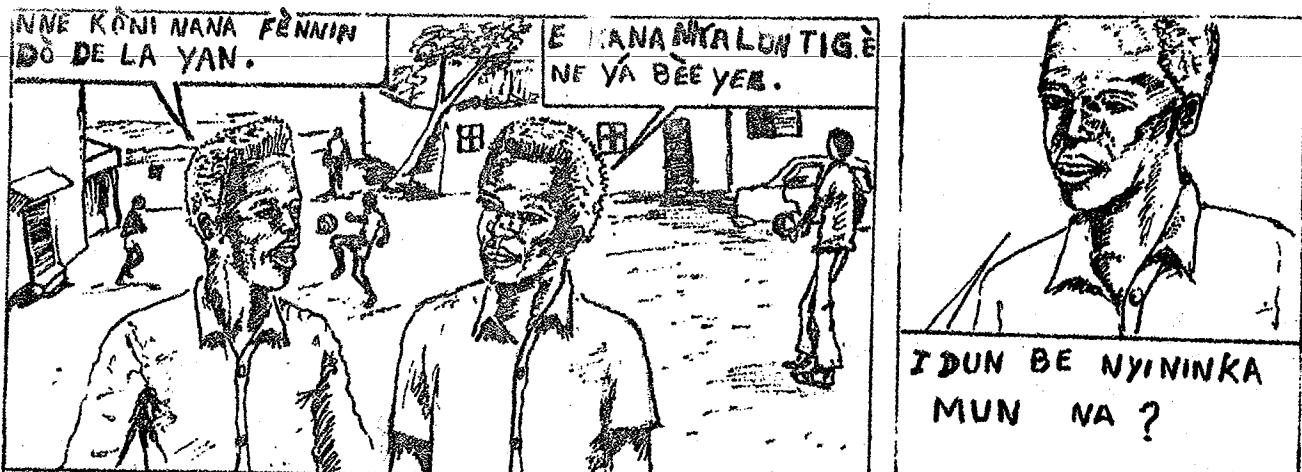

I UODO, ANA. NI
MA NYÈ, AN NA
MUZO WÈRÈ NYINI.

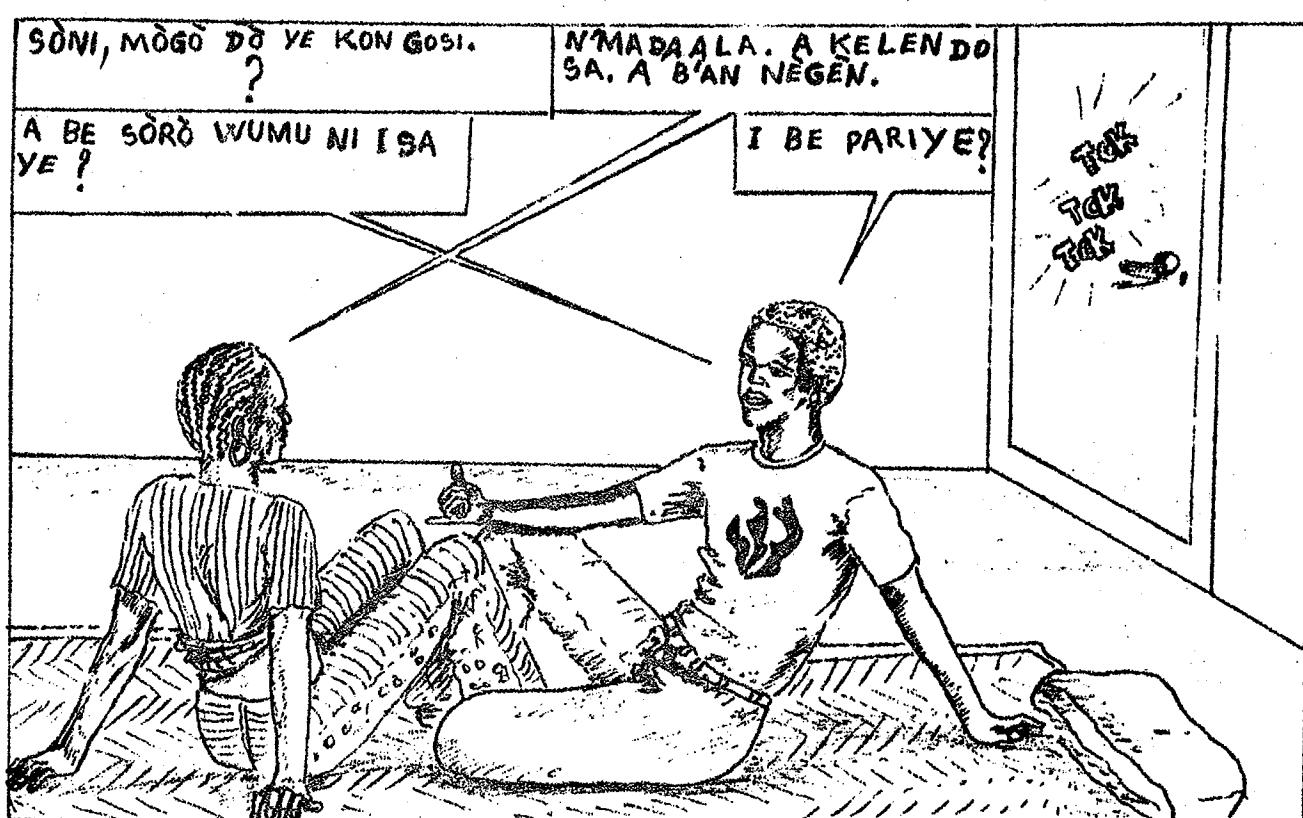

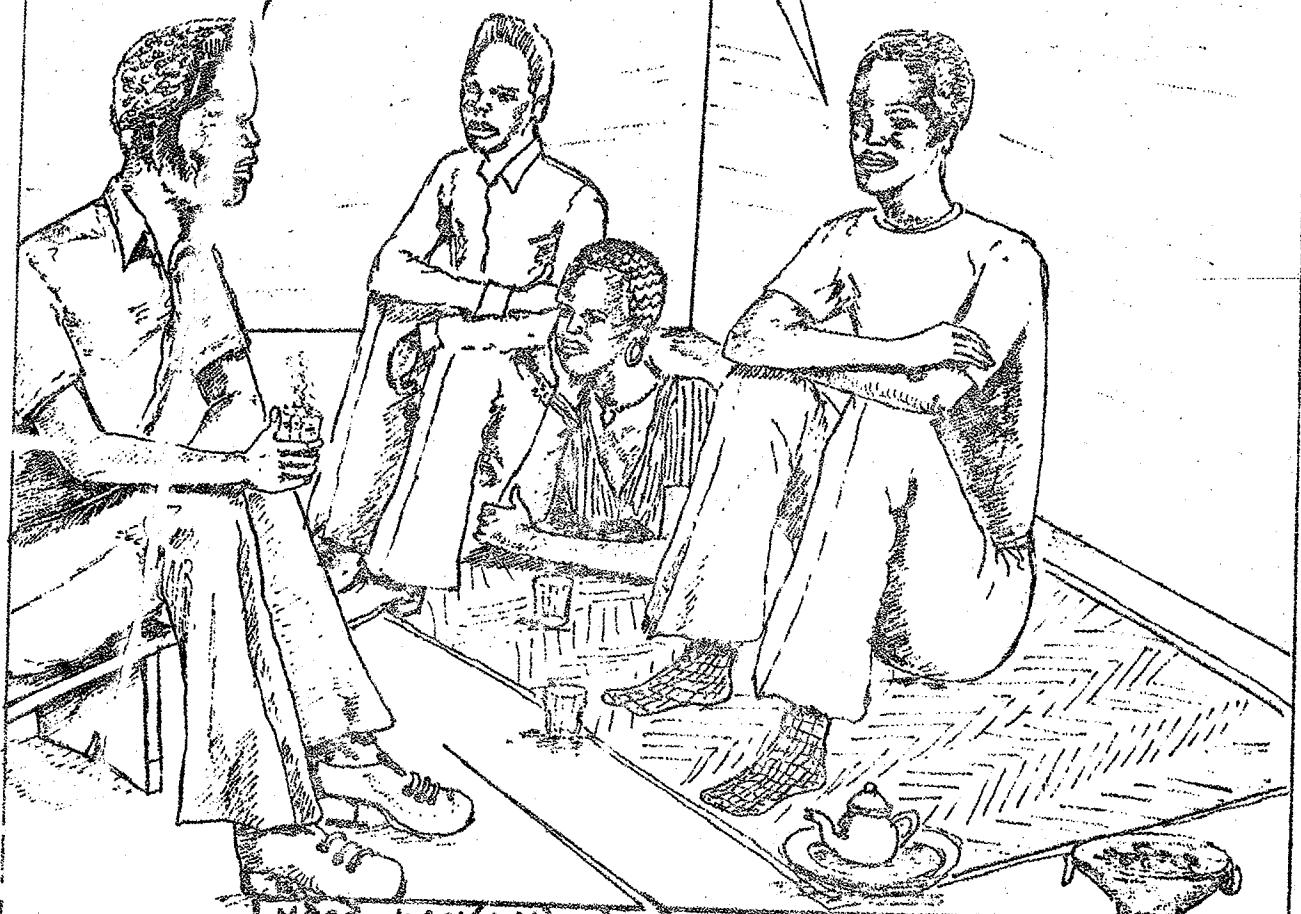

I DUN BE NYININKA
MUN NA?

YAN KIBIRU?

TOORÒ SI TÈ YAN, AN KÔNI BE
DUTE NI GOW KAN. NI OLU FILA BE
YEN, AN KA NYI.

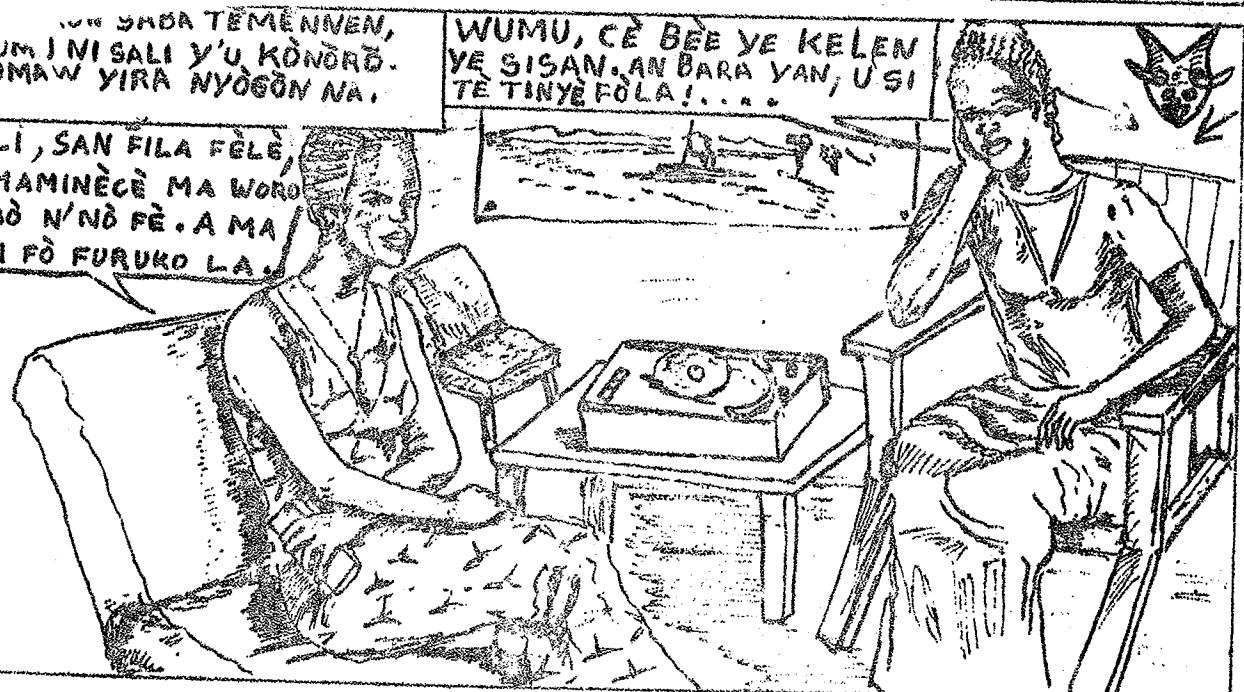

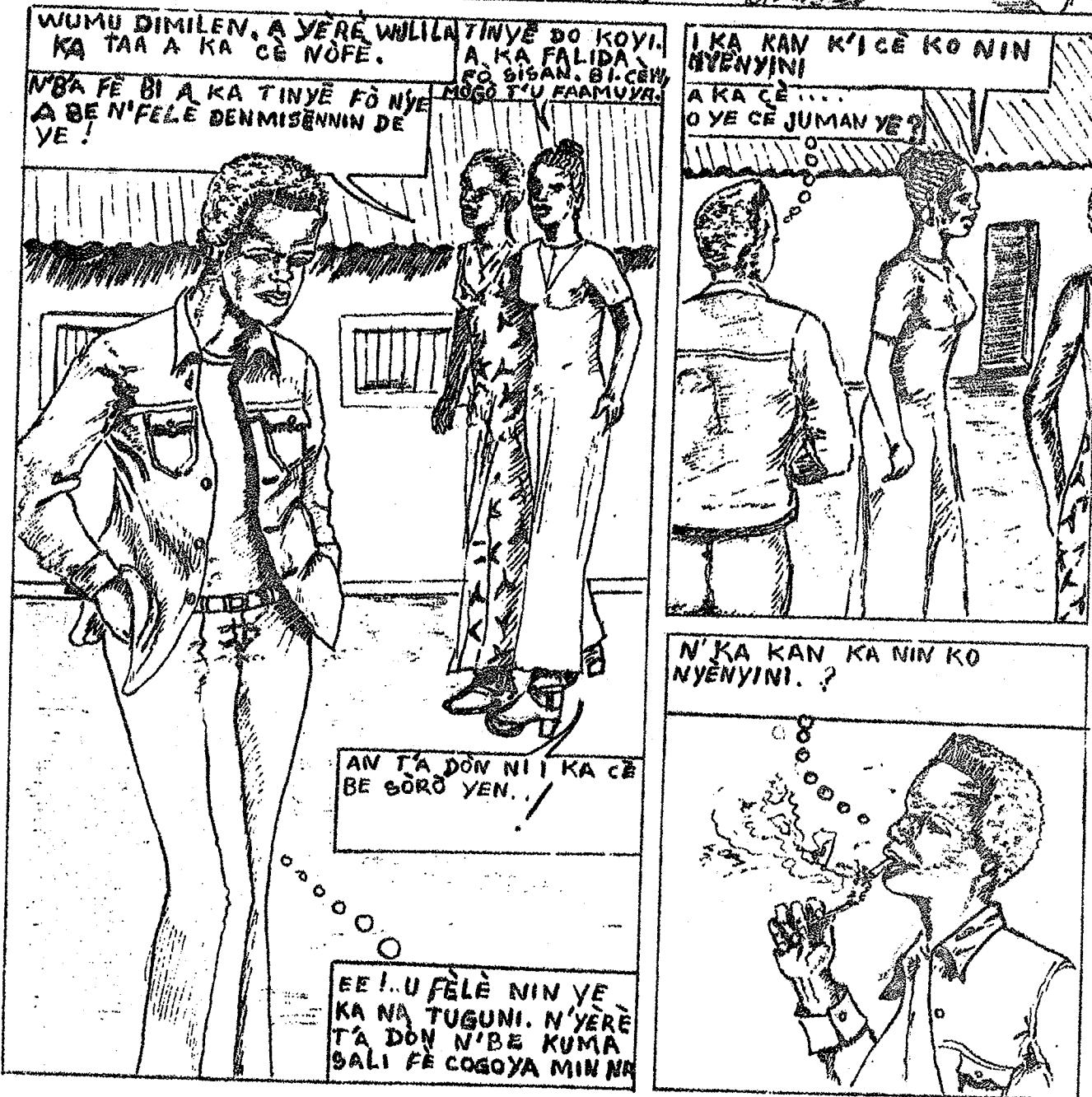
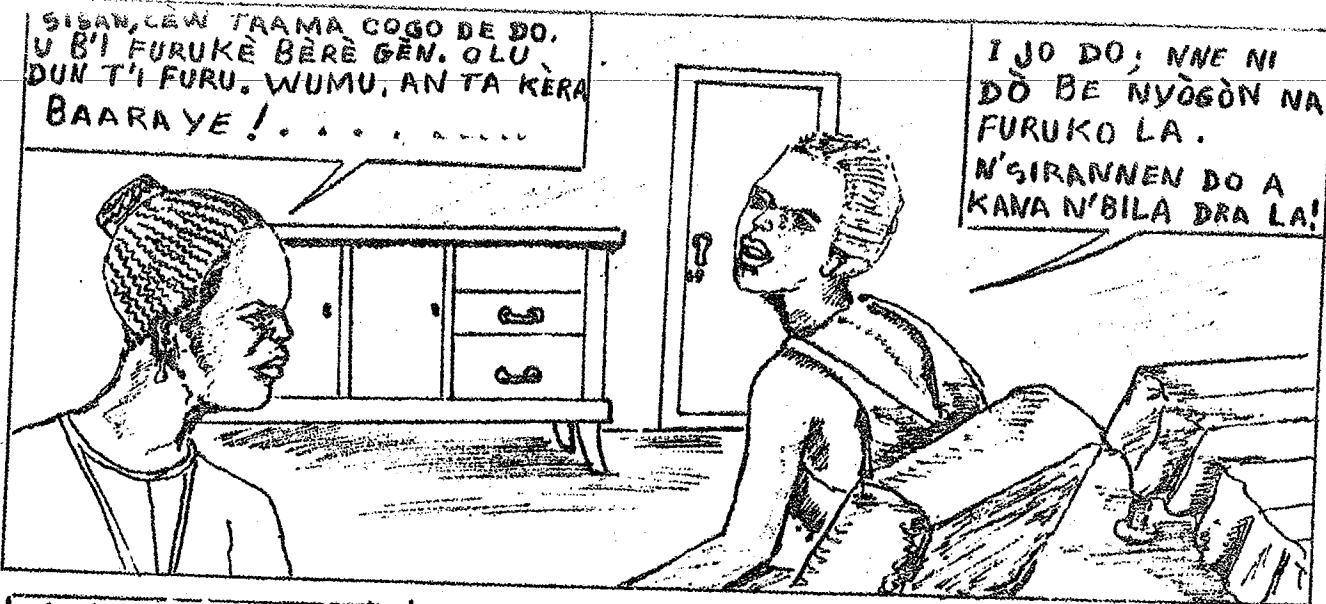
MOGO KAN'I YERE TO DENMISENYA BOLO.
OGOKOROBAW KO: MOGODENMISENYA-KUN TÈ BÒ YEN,
'I MOGOKOROBAYA KUN CIAI I VÈBÈ NYINÈ MA.

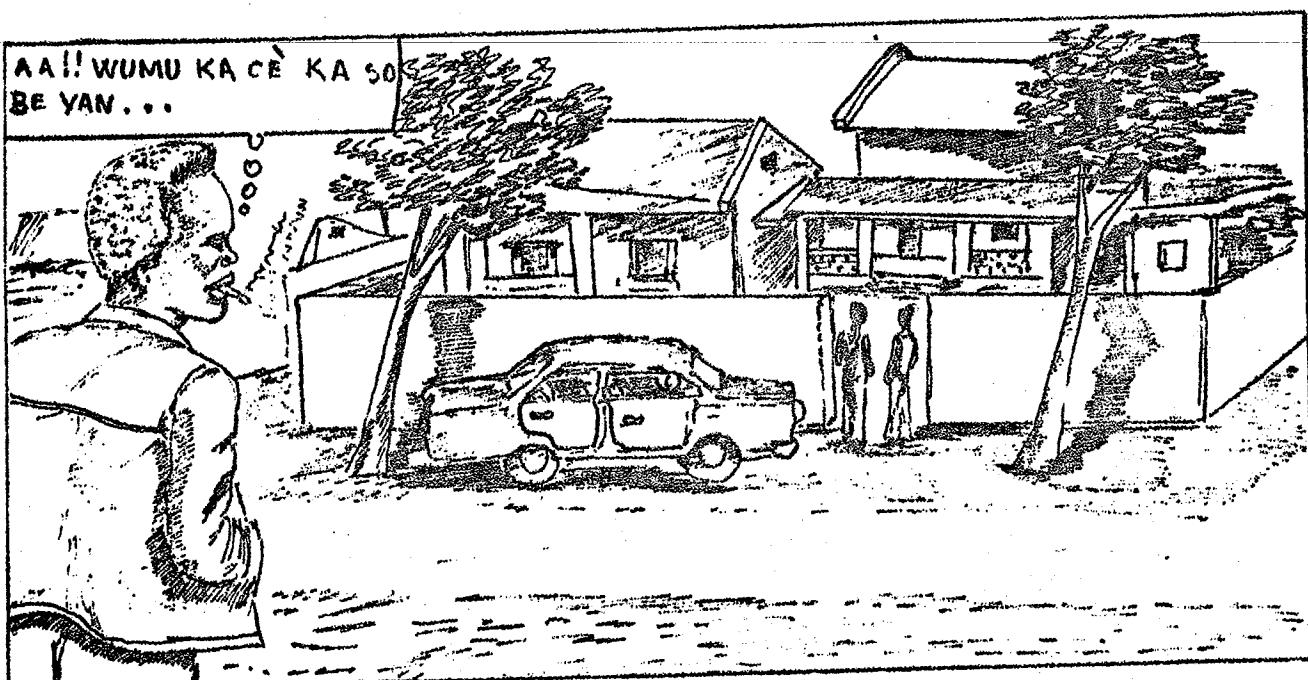
... YMDA TEMENNEN,
WJM INI SALI Y'U KONORÒ.
KUMAW YIRA NYOGON NA.

WUMU, CE BÈE YE KELEN
YE SISAN. AN BARA YAN, USI
TÈ TINYÉ FOLA!....

SALI, SAN FILA FÈLÈ,
N'MAMINÈCÈ MA WORO
LABÒ N'NÒ FÈ. A MA
FOYI FÒ FURUKO LA.

ALU YE MINW YEE, A YÔ BÈE
NYEFÒ ISA YE. O FANA DIMINA.

NIN SEN IN NA,
N'NA KO YIRA A LA!

A DIMILENBA SERA WUMU KA
SO KONO..

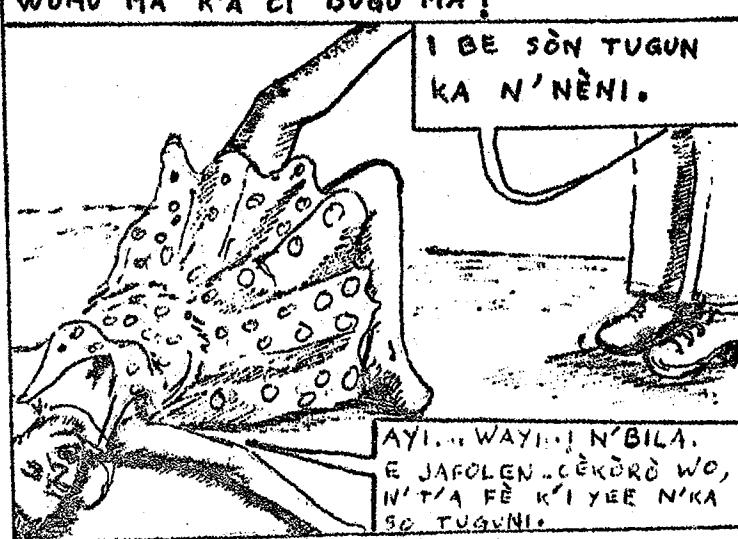
I YE MIN KÈ O DON,
A MA DIYA N'YE:
NYI WELE, I YE N'FÈLE
MOGÒ.GANSAN YE.

I JÒ N'KA DÒ
MÈN. NNE KA SIRA
TÌ LA. I SIRA YÒRÒ
MIN, TILE KÌ
KONO PERÈN!

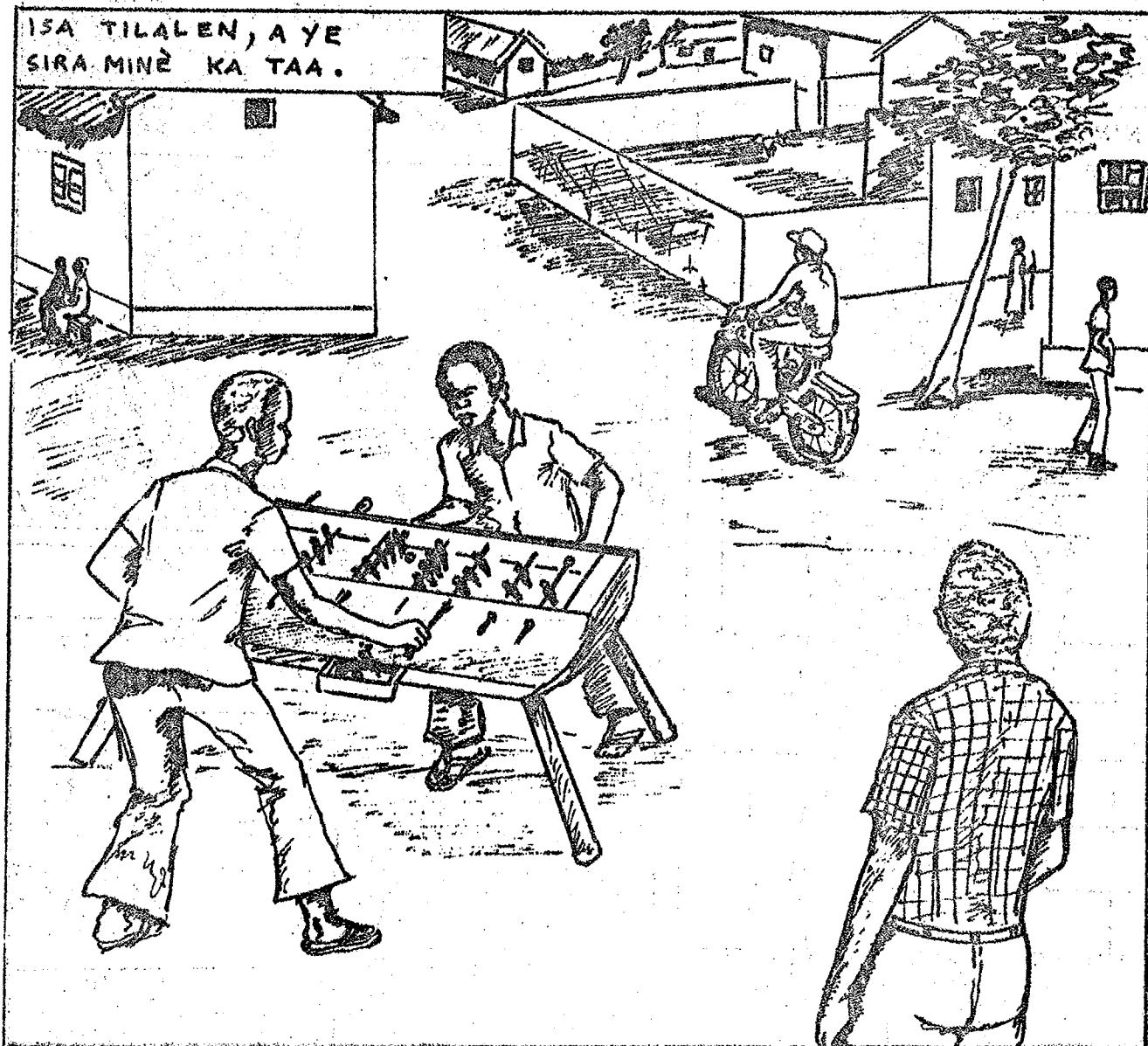
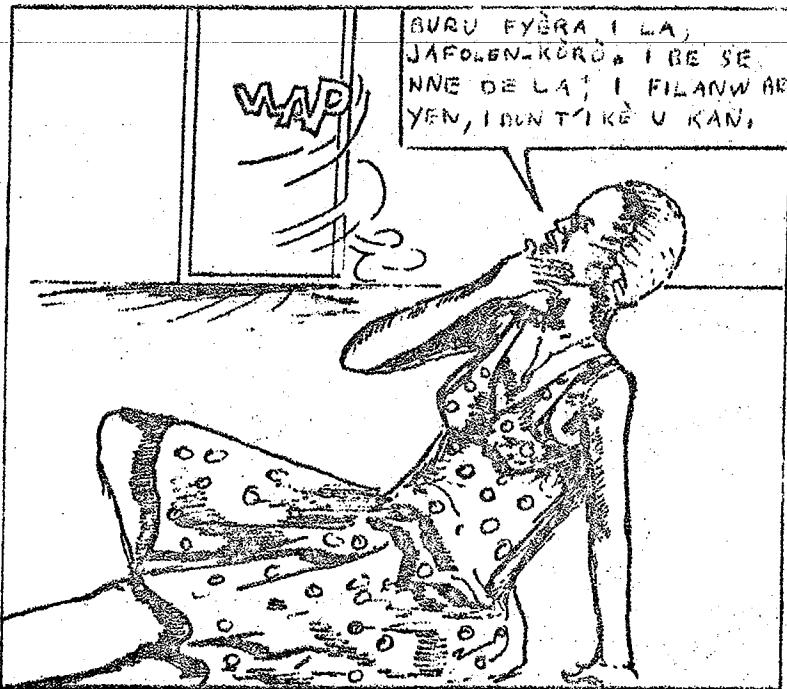

ISA DIMINA KOSÒBÈ; A FÈLÈ KÌ YÈRÈ DI
WUMU MA K'A CI DUGU MA!

I BE SÒN TUGUN
KA N'NÈNI.

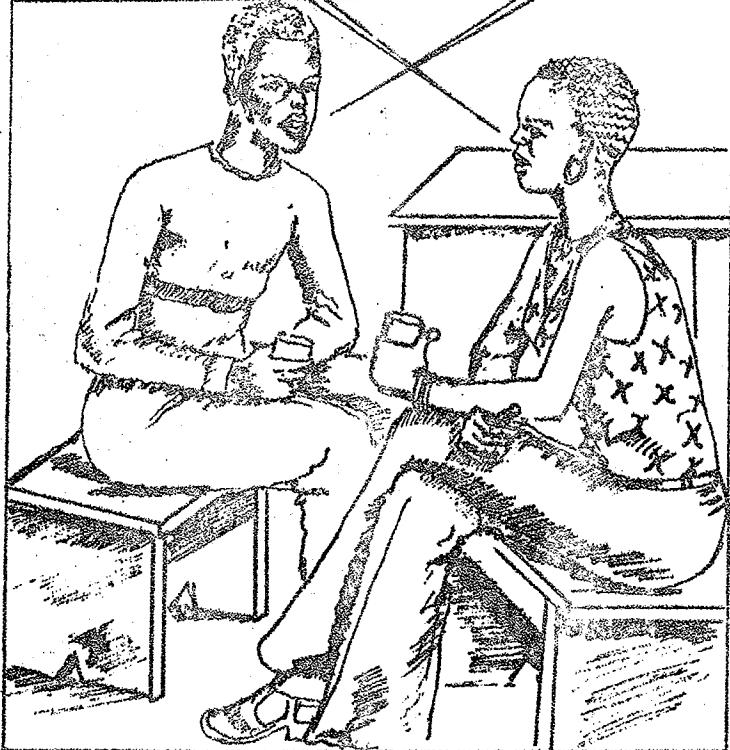

AYI... WAYI... I N'BILA.
E JAFOLEN... CÈKÒRÙ WÒ,
N'T'A FÈ KÌ YEE N'KA
SO TUGUNI.

O-TOMA KELEN WA, JIBRIL
NI AWA BE NYOGON FÈ
SO KÒNÒ TU DELIKO LA.
E TÈ BAARA LÀ, KO AN DVN
NA FURU NYOGON MAI O YE
KÒNÒRS FILI KORA YE.

N'YERÈ KAMAN
GANNEN DU. SU
NI TILE N'BE
N'MIRI A LA.

WYE NYININKALI SERBÈN BILA BAARA
KO TA FANFÈ ITEMÀ LA, I BE N'KÈRÈ
KÈ SEEDU DON. ANI O BAARAYOR. KUNTIGI
KAKAN KA NYOGON YEF. WYE TERIMA YE.

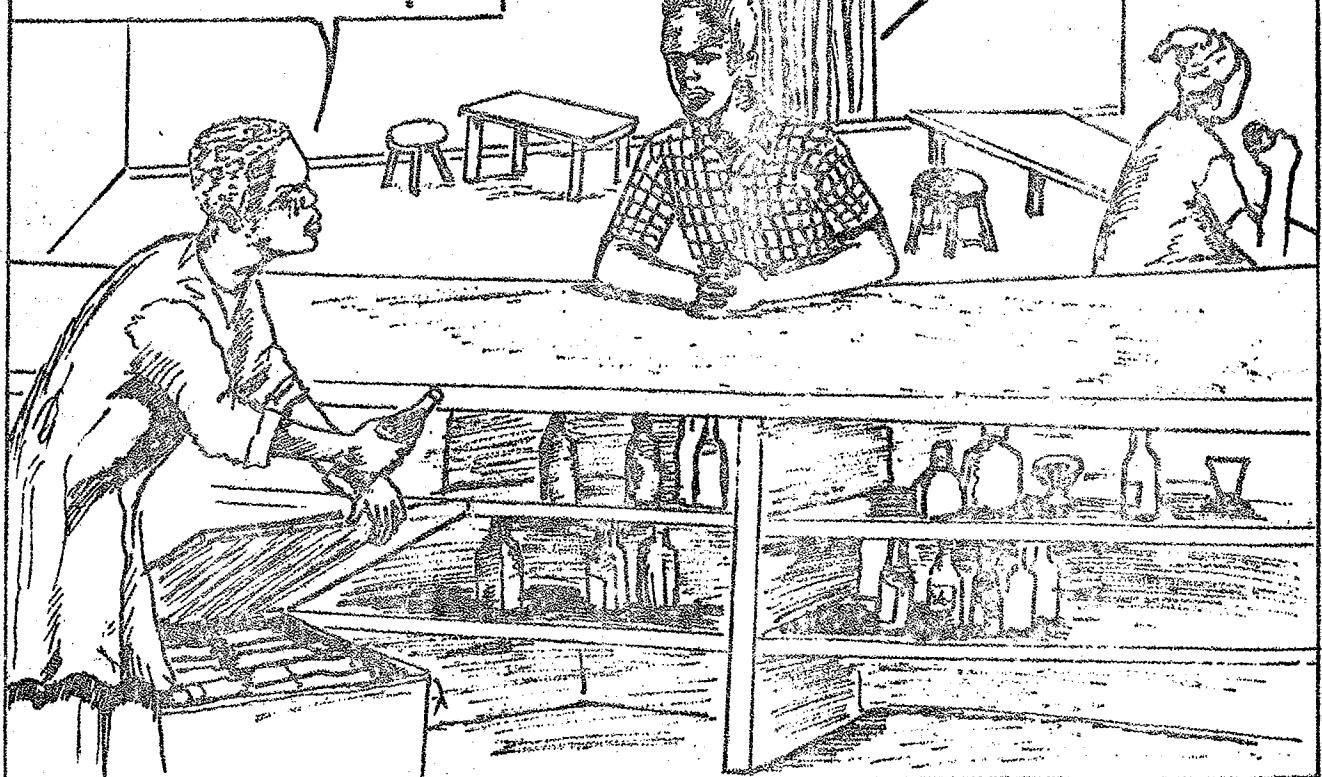
ALA K'D NYÈ

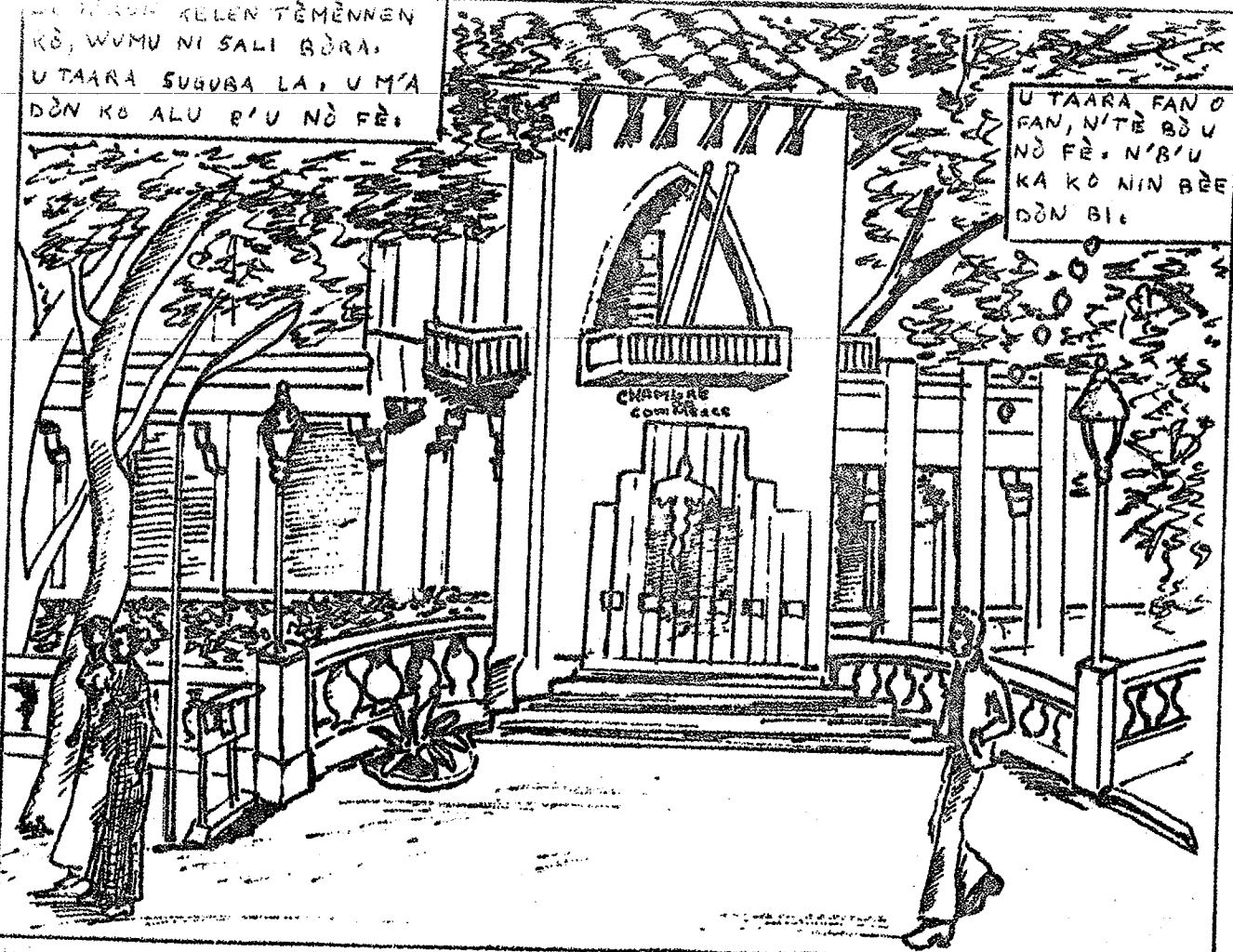
ISA KÒNÒRS FILILEN, A M'A DON A BE NYINÈ
WUMU KÒ COGO MIN NÀ. A DONNA DÖLDÖ SO KÒNÒ.

AYI... BI, N'BE WISIKI DE MIN.

KÒRÖLEN WA ?

KÈ KÈ KÈ KÈ KÈ
KELEN TÈMENNEN
KÒ, WUMU NI SALI BÒRA,
UTAARA SUGUBA LA, U MÀ
DÒN KO ALU R'U NÒ FÈ:

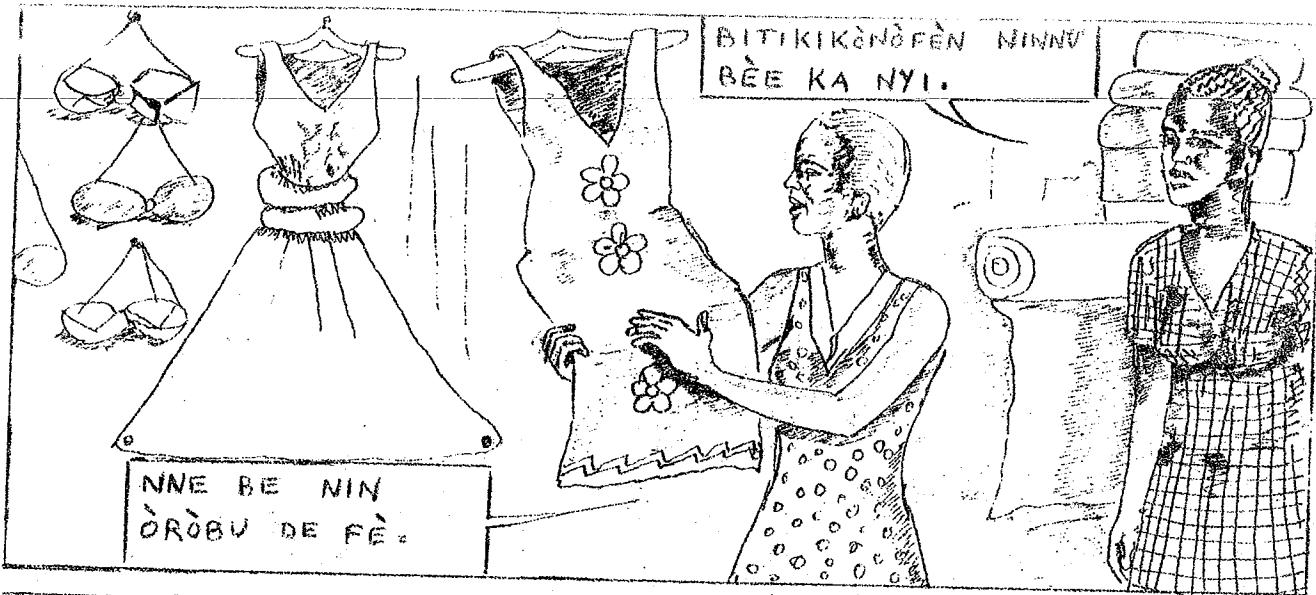
UTAARA FAN O
FAN, N'TÈ BÒ U
NÒ FÈ, N'B'U
KA KÒ NIN BÈE
DÒN BI.

USERA SUGULÀ, ALU CÈ
JANYALEN BE U NÒ FÈ:
U Y'U JÙ BITIKI DÒ LA.

SANGARA NINW BÈG LA,
NÈRÈMUGUMA NIN DE KA
DI N'YE.

MIN FÈLÈ I KININBOLO KÒRÙ,
O CÈ KA NYI.

U DELI-COGO LA, AWA NI
JIBRIL BE NYOGUN FÈ BAROLA.
FURUKO, O DE YE UBAROKUN BÈYE
TITLE OTILE, I BE FURUKO KUMA
LA. E YÈRÈ TÈ FÈN FAAMUYA.

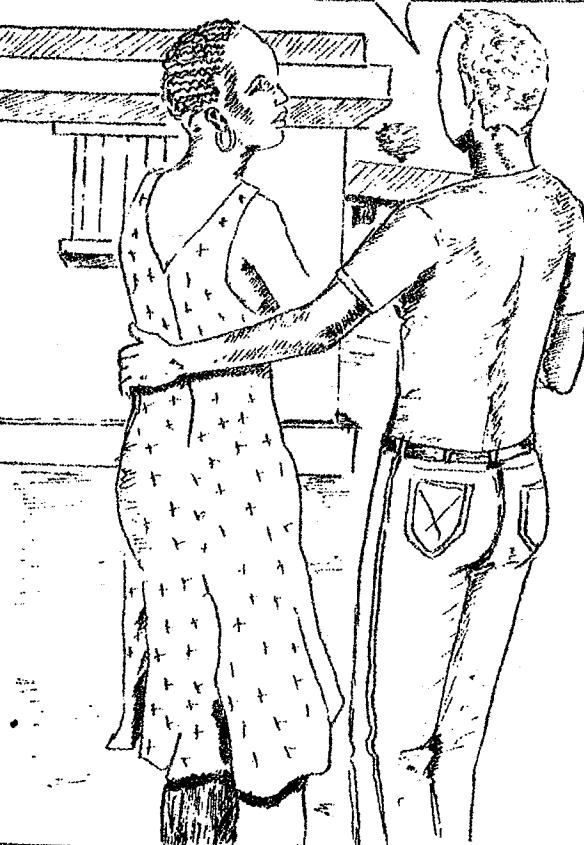
NIKALON. N'JO DO.
N'T'A FÈ K'I YEE,

I SABALI. DON DÒ NIN
BENA NYANABÒ.

I YÈRÈ B'A DAN; NI I TÈ BAARA
LA, SHERI, NNE DUŞU TÈ DA.

I HAKILI SIGI.
DON DÒ N'NI I
BENA BÈN.

ISA NI ALU YE FÈNW BÈE SAN, K'U
CI NIN NPOGOTIGININ FILA MA. UTUN YA
FÒ CIDEN YE KO A KAN'U TÔGÒ FÒ.
WUMU NI SALI KÖNDÖ FILILA SO.

NIN YE KABAKOBA YE,
N'YÈRÈ TÈ SE KA DAALA.
A SUGO LAMA BE N'NYA KÖRD.
UÒN YE NIN CI AN MA?

NNÉ YÈRÈ MA
NIN SI DÒN

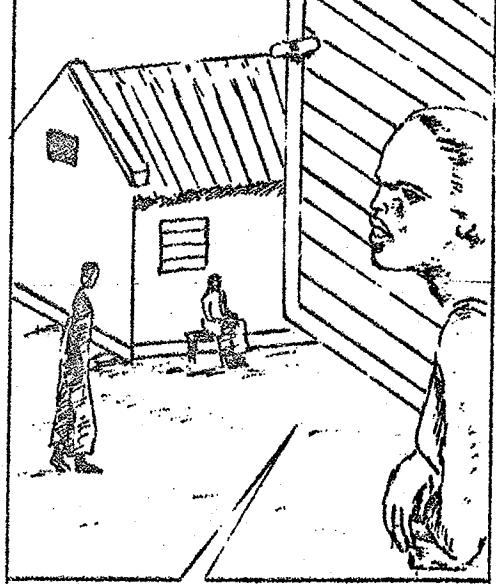

AN KA FINÈTRI DAYÈLÈ,
FÒNYÒ K'AN FILI.

I JO DO, WALASA
AN NA NISÒNDIYA.

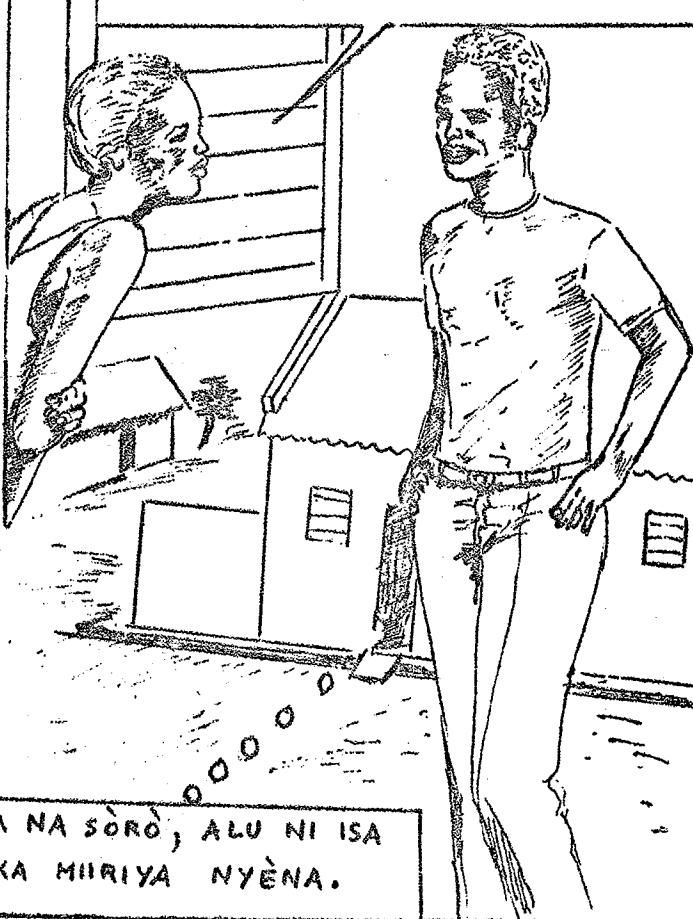

WUMU YE FINÈTRI DAYÈLÈ
DÖRÖN, A NYA BE JIBRIL
JÖLEN NA.

SALI NA BANI, E MA JIBRIL
JÖLEN YEE. AN K'A WELE
WALASA A NA TINYÈ FÖ ANYE.

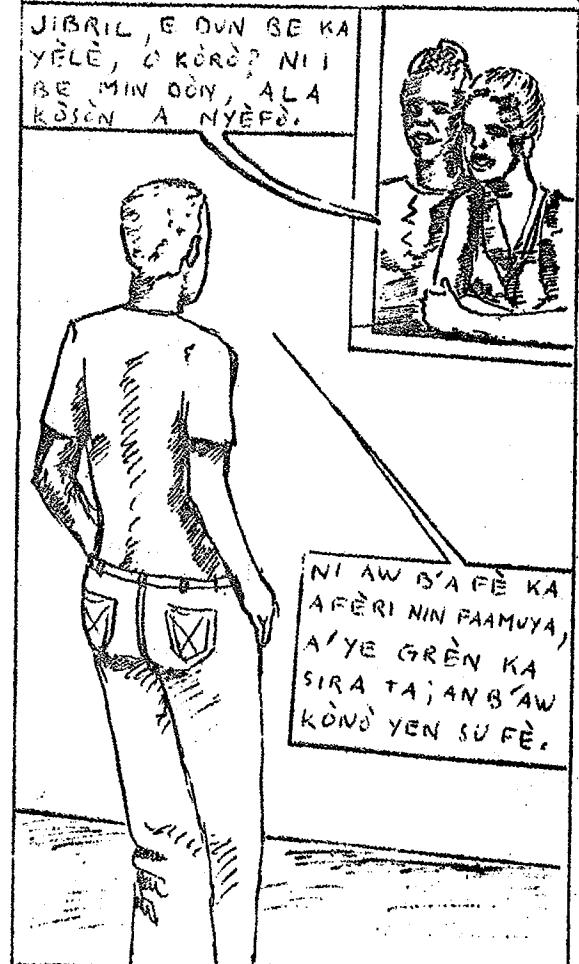
JIBRIL I B'A DÖN, KÖNÖRDIFI LI KÖBA
DE KÈRA. DE BE FÈLÈ KA FÈNW
SAN ANYE; ANW DUN M'A TIGI DÖN.

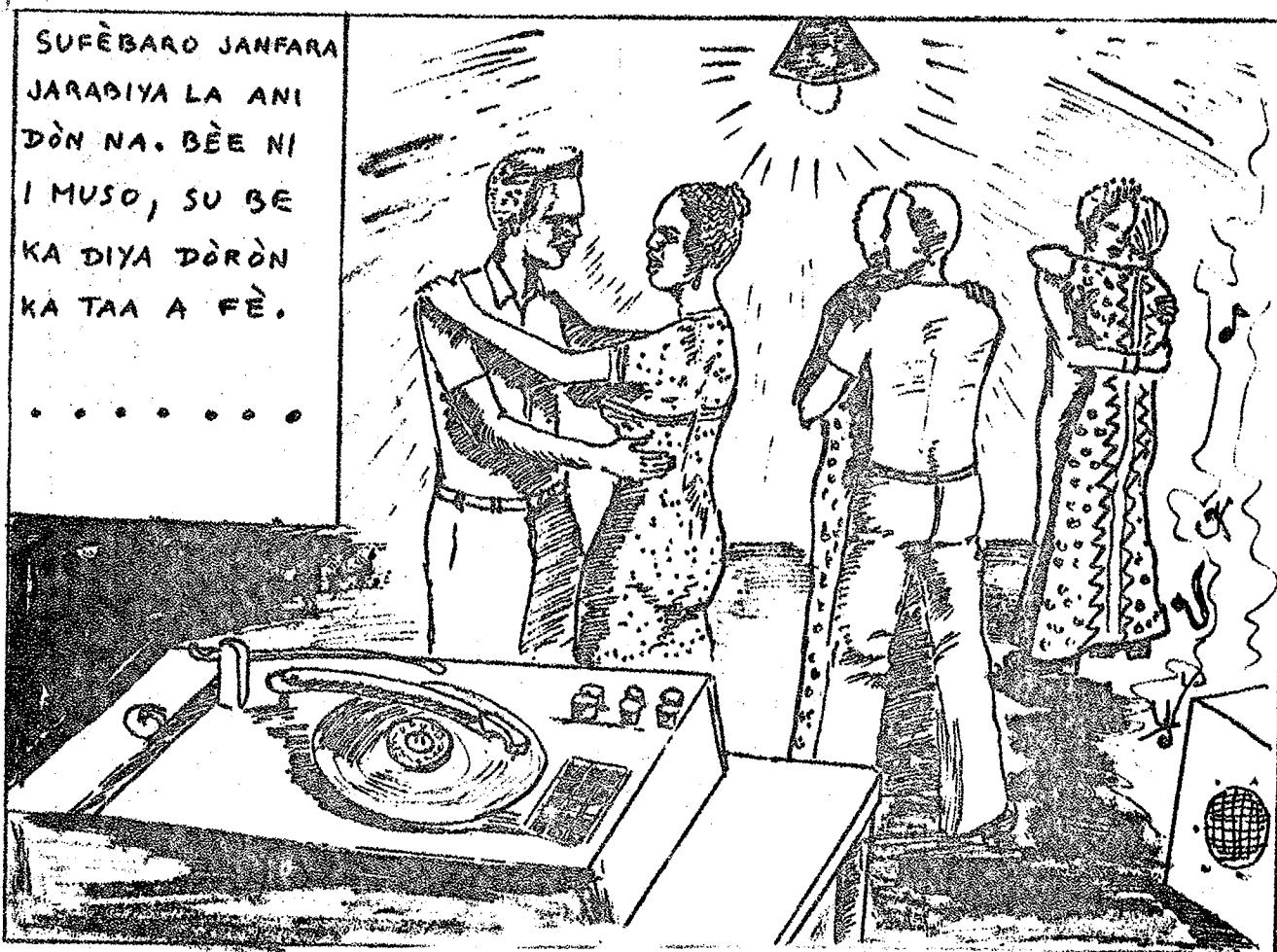
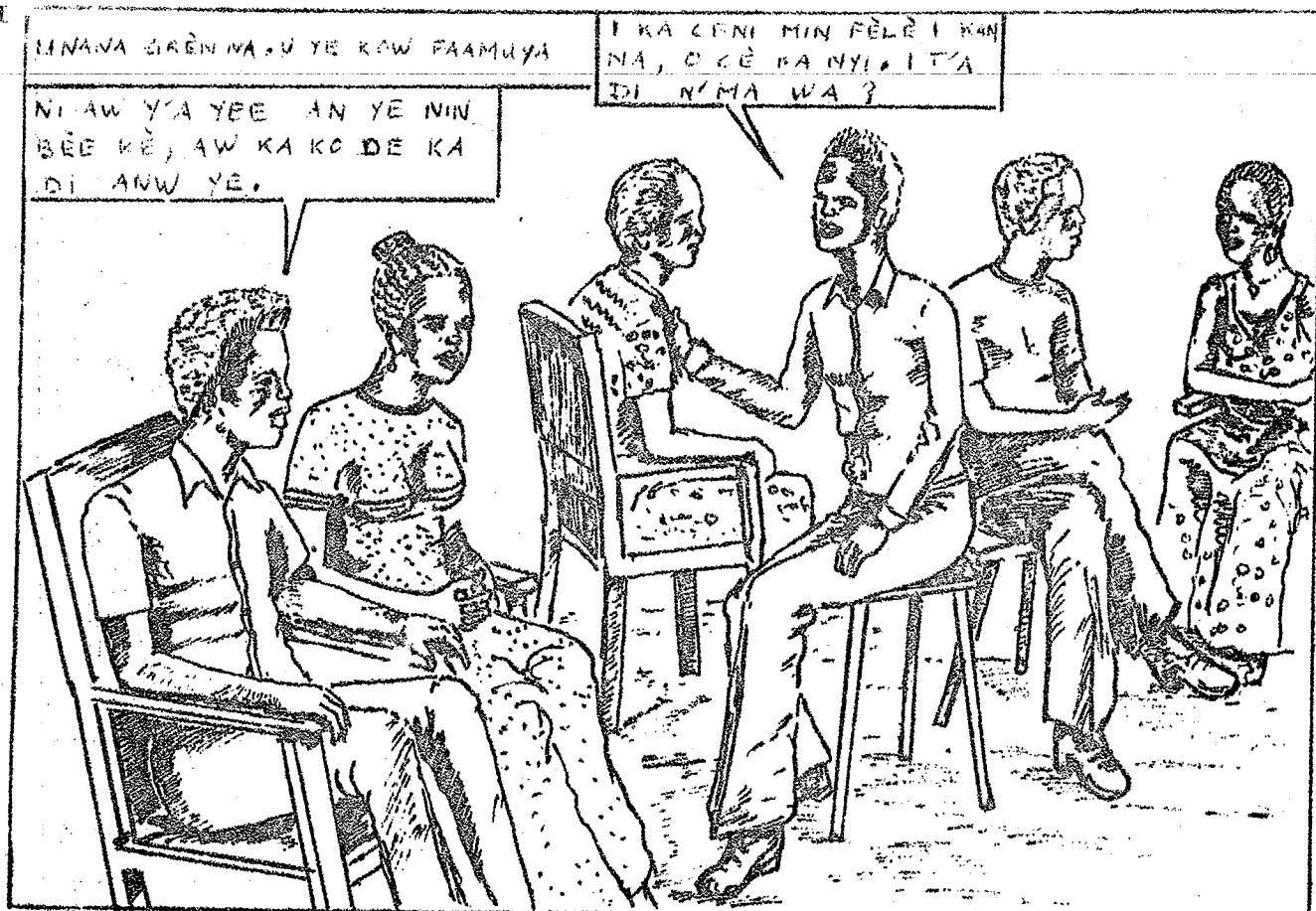
A NA SÖRÖ, ALU NI ISA
KA MIIRIYA NYÈNA.

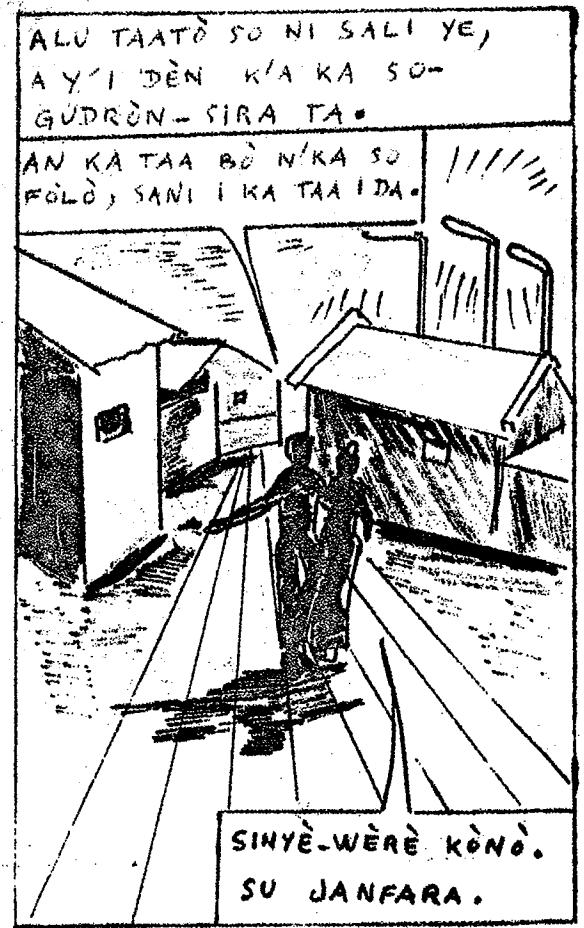
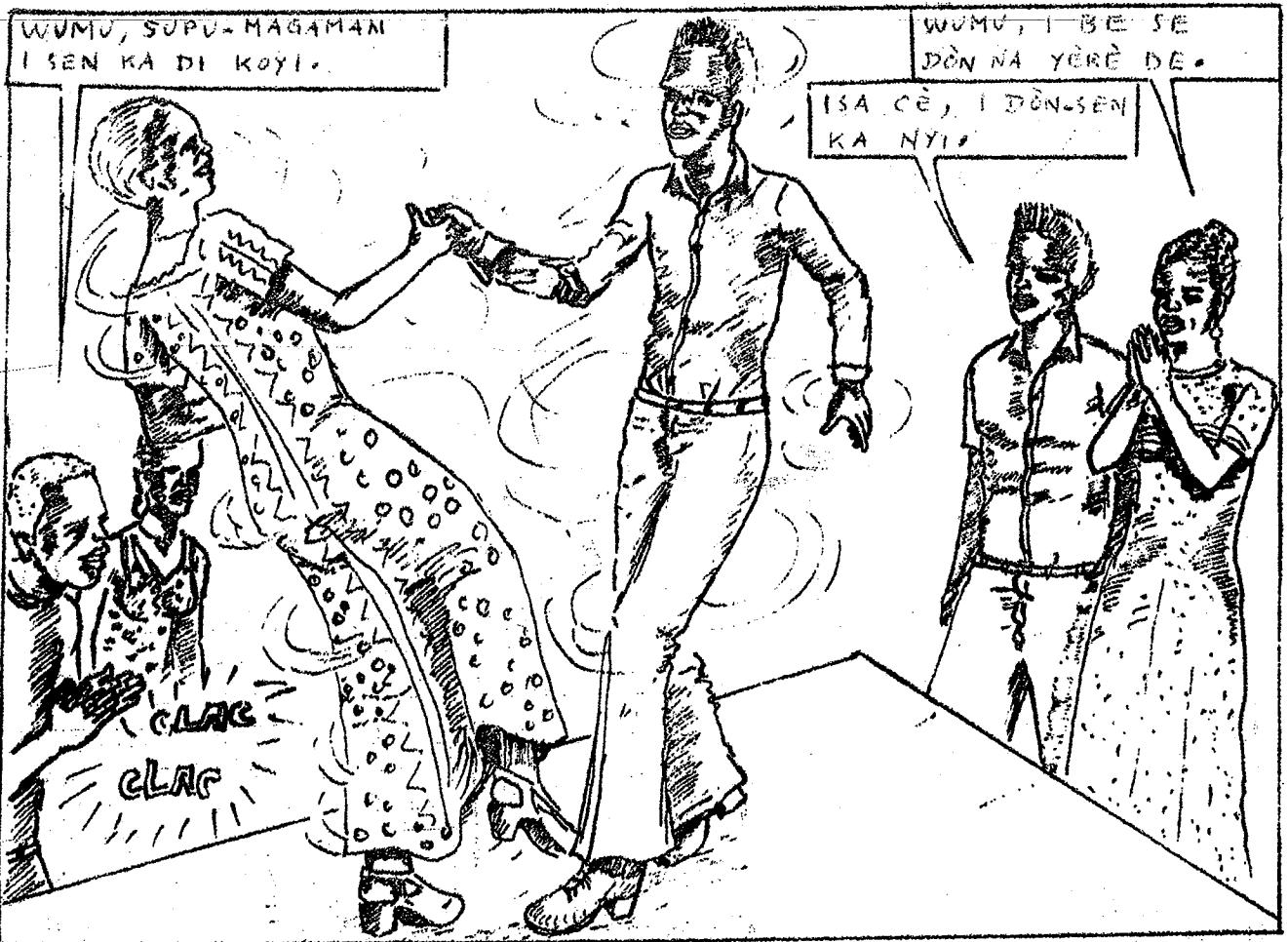
JIBRIL YÈLÈLA, ADUN MA FÈN FÙ.

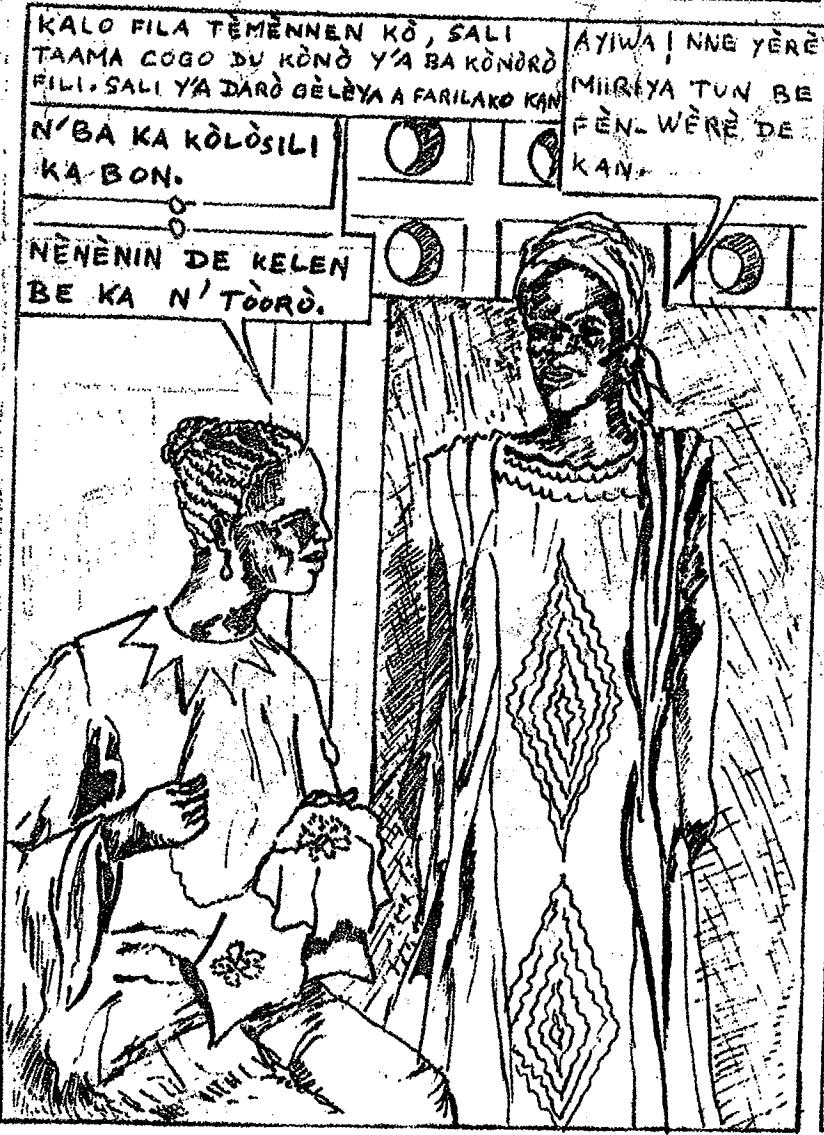
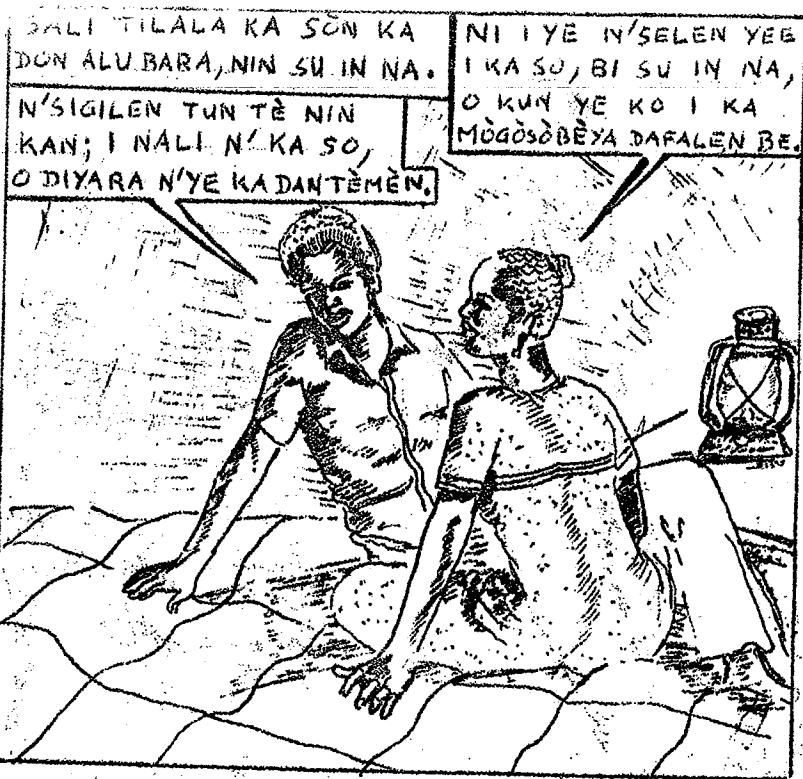
JIBRIL, E DUN BE KA
YÈLÈ, O KÖRÖ? NI I
BE MIN DÖN, ALA
KÖSÖN A NYÈFÙ.

NI AW B'A FÈ KA
AFÈRI NIN PAAMUYA,
A'YE GRÈN KA
SIRA TA; ANB'A W
KÖNÖ YEN SU FÈ.

UTUMA KELEN BEE LA, AWABE E FANA! N'T'A
JIBRIL RÈNKA A DALEN T'ALA. DÒN N' BE MIN
A KALO NAANI DE FÈLÈ NIN YE KÈ, NI I DALEN
I BE KA N'NÈGÈN. TINYE FO
N'YE, O KO NAKE LAFÈRE YE TE N'NA.
AN FILA BEE YE.

N'DEGULEN BE I KA KO LA.
FOYI T'AN NI NYOGON CÈ BELEN
BEE K'I YERÈ SORÒ SA.
ITÈ SON NIN MA, NIN
BEE KELEN KA TÈMÈN
AN NI NYOGON CÈ,

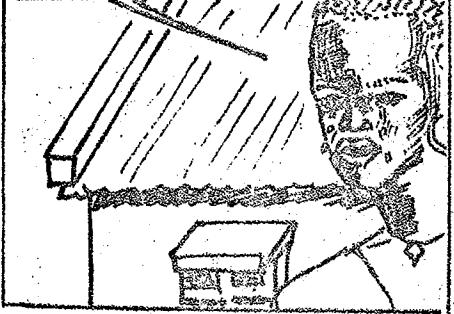

E DUN YE NE SA BI SA.
E NYA NA KO I YE
CÈFARINYA KÈ. I KAN'I
WASO O YE.

NNE YE DENMISÈN YE. N'MA
SE FURUKO YE KÒLÒ. O YÈRÈ
TIGÈLEN KA BÒ A LA!
BAARA TÈ N'BOLÒ, IDUN KANA
N'SÈGÈN MANAMANA-KUMA LA.

E NKALON-TIGÈLA. ITÈ FOYI
LA DUGU KÒNG NI KAMALENGAYA
TÈ. E DE M'A FO KO I BE N'FURU
N'NÖRÖLEN T'ILA BI, N'NÖRÖLEN
T'ILA SINI. N'YE N'TA YIRÀ
ALA LA, E DANGADEN.

TAA NI ISEN FILA YE.
E DE TUN NÖRÖLEN BE N'NA.
N'KA SIRA TUN T'ILA.

MIRIYA KELEN MIN BE
SALI LA, OYE K'A KÒNÒ
TINYÈ, A TAARA WUMU FÈ
KA LAADILI NYINI.

WUMU N'B'A FÈ KA
N'KÒNÒ TINYÈ. I MA
MÒGÒ DÒN WA ?

AYI, N'MA MÒGÒ
SI DÒN, NNG KÒNÌ,
I NÒ LA, N'TUN
BE NIN DENTO
YEN KA BALU.
MÒGÒ SI M'A DÒN
A BE KÈ MIN YE
SINI.

NI I Y'I KÒNÒ TINYÈ, I BE DEN MAKOSA,
E YÈRÈ KUN B'A DA FÈ, SALI, SABALI,
KO-KOLON MAN NYI, NIN DEN IN WOLO K'A
LAMÙOKAFISA AW BÈE MA, JUGUYA MAN NYI.

WUMU, I NI CEIN Y'I KA KUMA
BEE PAAMUYA, NIN KERA
TOCRÙ C TOCRÙ YE, N'KUN B'A
KORÙ NIN DEN IN, N'DA WOLO.

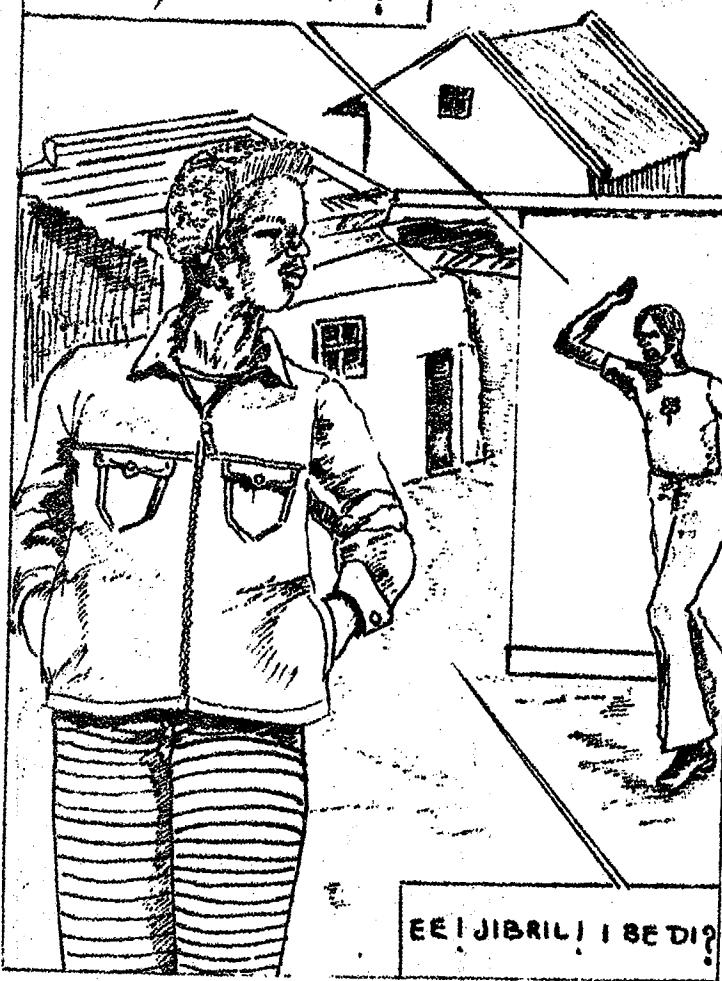

DOGUKUN KELEN TÈMÈNNEN,
JIBRIL NI ALU YE NYOGUN BEN.

ALU, N'KÒNÒ !

I B'A DÒN MIN TÈMÈNNNA N'NI AWA
CÈPÀ BÈE BANNA, N'Y'A KA KUDABILA.

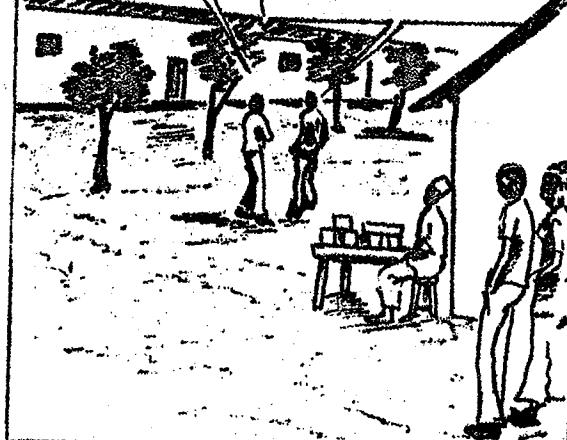
N'YE NIN MIRI,
N'KELEN K'I KELEN YEE.

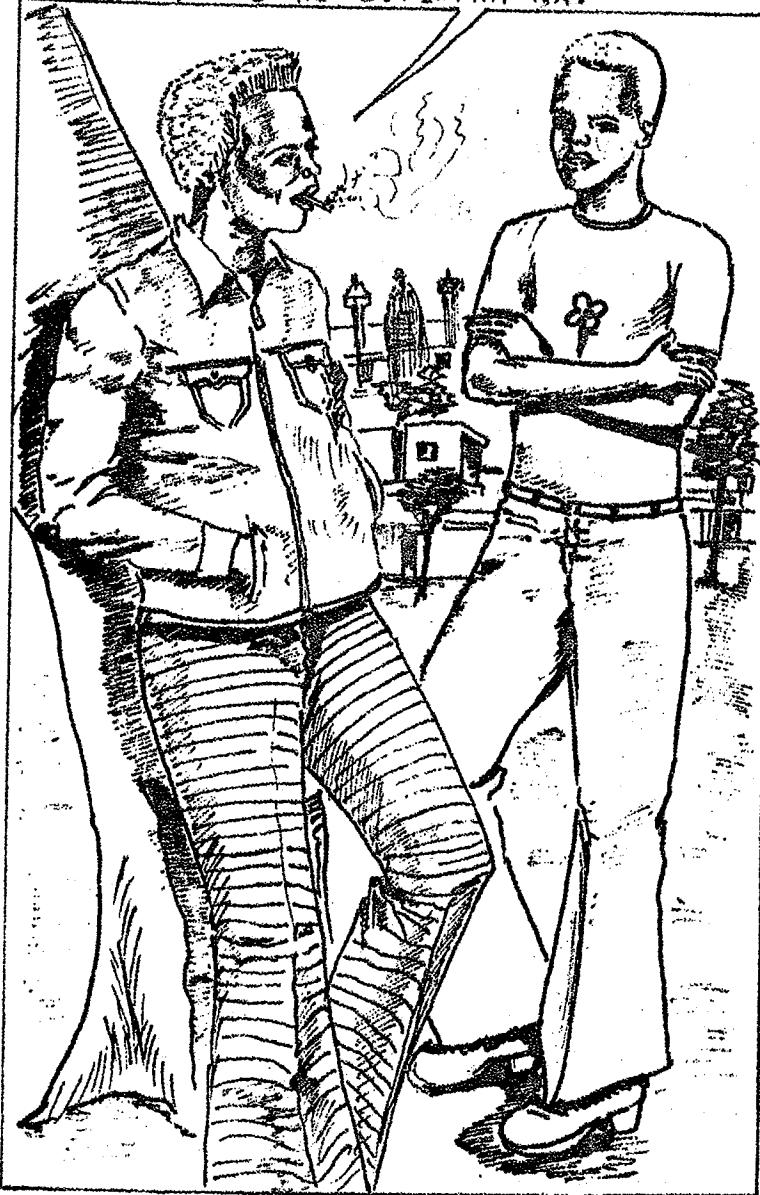
EE ! JIBRIL ! I BE DIO

AW TUN TE JE KA BEN, BALU AWA
BE FURUKO-KUMA LA, E DUN TÈ
GAARA LA.

I JO YÈRÈ DO.

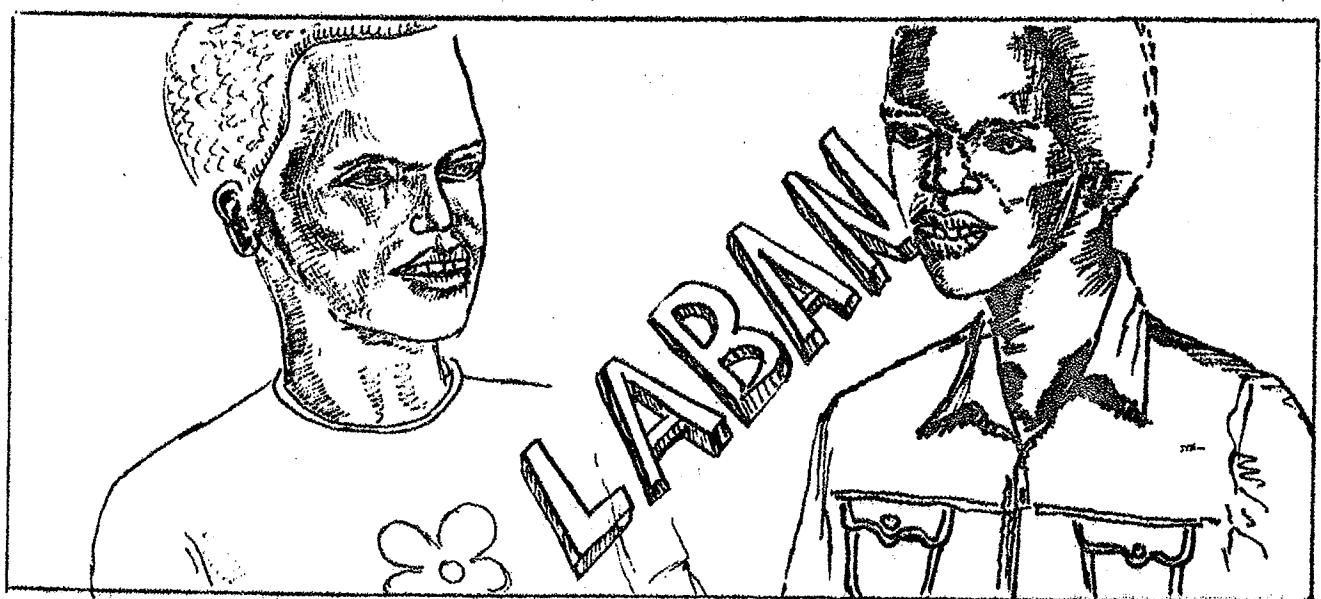
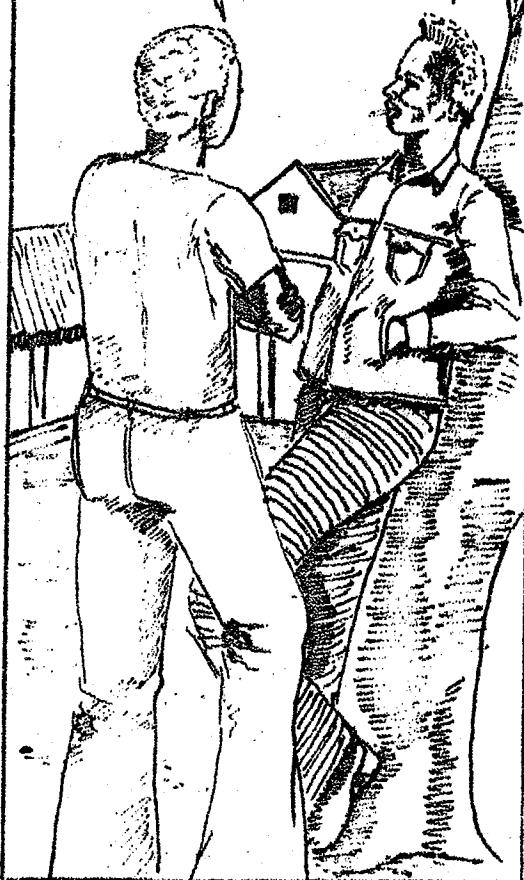

BAARAKÈ-BALIYA TÈ FOYI NYÈ MÒGÒ MAI,
FO KA SÈBÈ MINÈ, N'NIMISARA AN YE
TUMA MIN BÈE KÈ DUTE-MIN NA.

SISAN N'BENA BAARA NYINI
KA MASORÙ BAARAKÈBALI
YE FADEN SAGO YE.

CÈ, I JU DO KOYI, BAARA
DE BE MÒGÒ HÒRÖNYA,
AN KA MÒGOKÒRÒBAW
BÈE B'A PÒ KOI BAARA
BE BOLOKOLONYA GÈN,
A B'I FARILAKÈNEYA,
E DUN TÈ KÈ MÒGÒ SI
SAGO YE.

MALI DÖNKILI FILA

Nin ye dönkili fila ye. U tara Famori keyita fè. U da-cogo sèbènna tubabu-mori "Michel Lagarde" fè. Fòlò ye maninka-dönkili ye : "Mògoya karan". O bòra Kita ni Kenyeba filan-cè la. Filanan ye bamanan-dönkili ye min be da jamana yòrò-caman.

Mògoya karan

Tògò : Hali tilaniw tògò b'u bò nyögòn na. Kabini Hadamaden b'a tògò ni tòw ta bò nyögòn na, a b'a fè ni ale ta be fò, nyuman ka fò a kèrè fè. Ko "bèe tògò b'i kò". Dòw yèrè ko ko Hadamaden be fèn o fèn kè, k'a bèe ye tògò-nofè-ko ye.

Kinikiniko kuma ; kinikiniko kasi : Silamèw ko ko ni fèn min ye jòn sòrò, i k'a da Ala kan. K'a sòrò diinè ma bange yan, "cèya" tun ye fènba ye Manden ni Bamanan, mògò yèrè be se k'a fò farafinna.

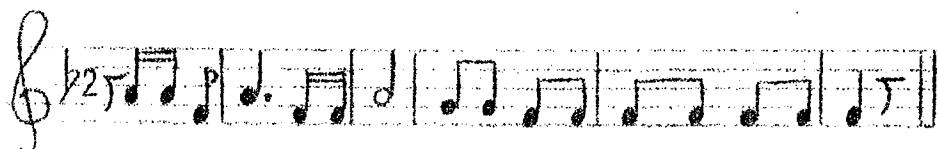
Jiri-jalan

Jiri-jalan ye fèn ye, fèn min y'a ka nyanamaya kè ka sa. Mògò dun be duba kè o ye cogo di, ko Ala ka barika don o la ? Okòrò tè dò wèrè ye ko Ala ka barika don ko-kòròw la, lawale kow.

Konkankon-kònò, ni mògò min b'a kasikkàn mèn, be don-nataw kònòko fò.

Nin bèe be bange min na : ni mògò b'a fè i ka dinyè latigè ka nyè i ka duba kè i bò-koło ka barika.

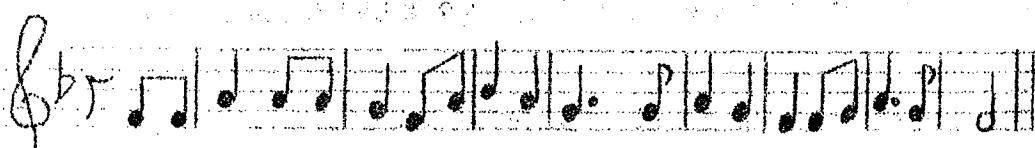
SEREMENE
(maninka - dànklli)

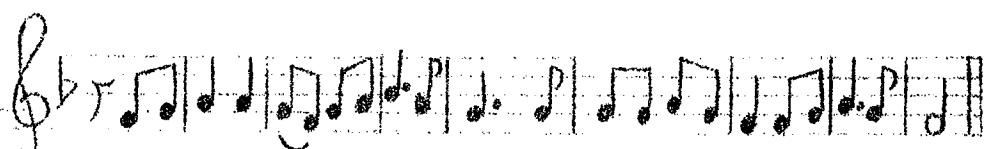
Sereme-ne, jigi so, fògò le bè jòn bée nya-ni la.

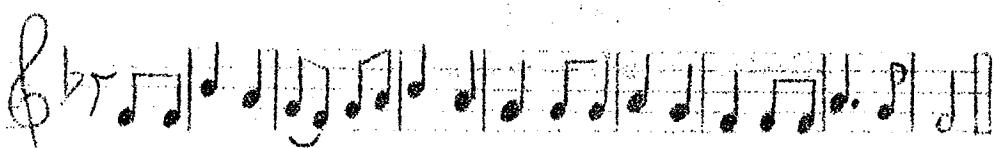
Nte le wili-ta, wili-ta n'n'a su, ko n'ye taa-la mógo-yá ká-fan,

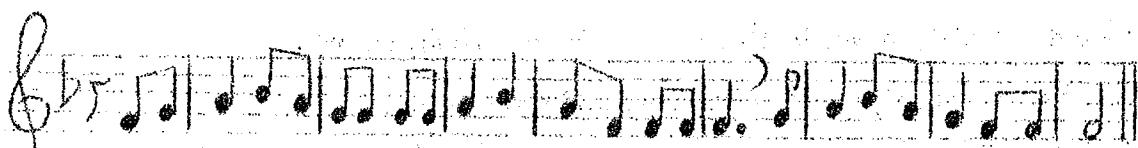
Mógo-yá karan ; selin ju-o kò-tò, n'taa-ta gó-tè tèrè tiyo ma.

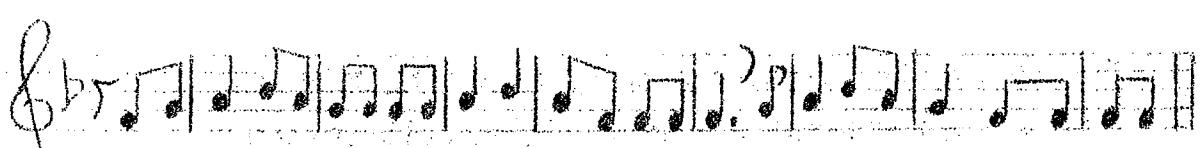
Wula tò gó-tè tèrè tiyo ma, n'ko wula tò gó-tè kori hèra bè ?

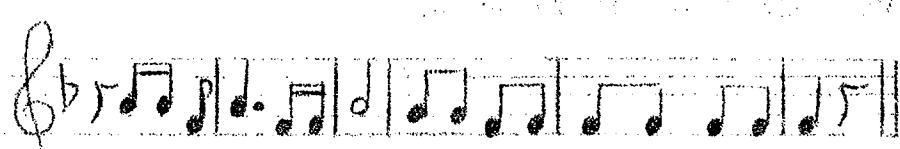
A ko : hèra bè, hèra-ba fu-la, a ko : hèra bè, hèra-ba sa-ba.

N'ilu man hata kini kini ku ku-ma ma duni-ya, du-na le bè jòn nya-ni.

N'ilu man hata kini kini ku ka-so ma duni-ya, tò-gò le bè jòn bée nya-ni la.

Sereme-ne, jigi so, tògò le bè jòn bée nya-ni la.

S E R E M E N E

(Kuma maninkokan na)

Seremene, jigi so, tògò le bë jòn bëe nyani la.

Nte le wilita, wilita n'na su, ko n'ye taala mògòya karan.

Mògòya karan ; selin juo kòtò, n'taata gòtè tèrè tiço ma.

Wula-tò-gòtè tèrè tiço ma ; n'ko wula-tò-gòtè kori hèra bë ?

A ko : hèra bë, hèraba fula, a ko : hèra bë, hèraba saba.

N'ilu man hata kini-kini-ku kuma ma duniya, duna le bë jàjo nyani.

N'ilu man hata kini-kini-ku kaso ma duniya, tògò le bë jòn bëe nyani la.

Seremene, jigi so, tògò le bë jòn bëe nyani la.

S E R E M E N E

(Bayèlèmali bamanankan na)

Seremene, jigin so, tògò de be jòn bëe nyani.

Nne dun wulila, n'wulila n'ka so, ko n'be taa mògòya kalan.

Mògòya kalan ; siju kòrò, n'taara wòkulò sòrò tin na.

Kungo-la-wòkulò sòrò tin na ; n'ko kungo-la-wòkulò ma, kori hèrè be ?

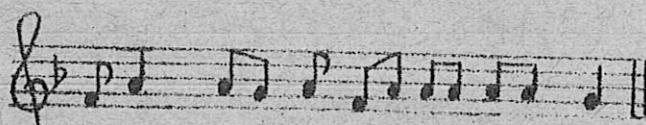
A ko : hèrè be, hèrèba fila, a ko : hèrè be, hèrèba saba.

N'aw ma fara kinikiniko kuma ma dinyè, dinyè de be jòn nyani.

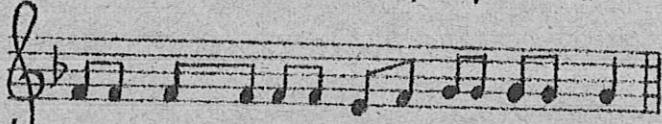
N'aw ma fara kinikiniko kasi ma dinyè, tògò de be jòn bëe nyani.

Seremene, jigin so, tògò de be jòn bëe nyani.

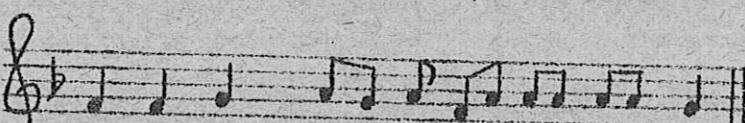
(Dictionnaire des noms propres malinkés du Mali)

Sike ! Kònò be kasi jiri jalan na.

Ala maa barika donna jiri jalan na !

Kon-kan-kon ! Kònò be kasi jiri jalan na.

Masa Ala maa barika donna jiri jalan na !

Sike ! Kònò be kasi jiri-jalan na.

Ala maa barika donna jiri-jalan na !

Kon-kan-kon ! Kònò be kasi jiri-jalan na.

Masa Ala maa barika donna jiri-jalan na !

KÒTÈBA - KURA

(Publication trimestrielle à but culturel)

adresse postale : Kòtèba-kura c/o Zeïdi Dramé - B. P. 1569 - Bamako

Directeur de la publication : Yacouba Diarra, dit Keyes, décorateur.

Récépissé du Parquet de Bamako du 8 Mars 1977.

Comité de rédaction :

Adama Mara, chimiste à l'INRPMT

Zeïdi Dramé, rédacteur à l'Essor

Famory Keïta, enseignant

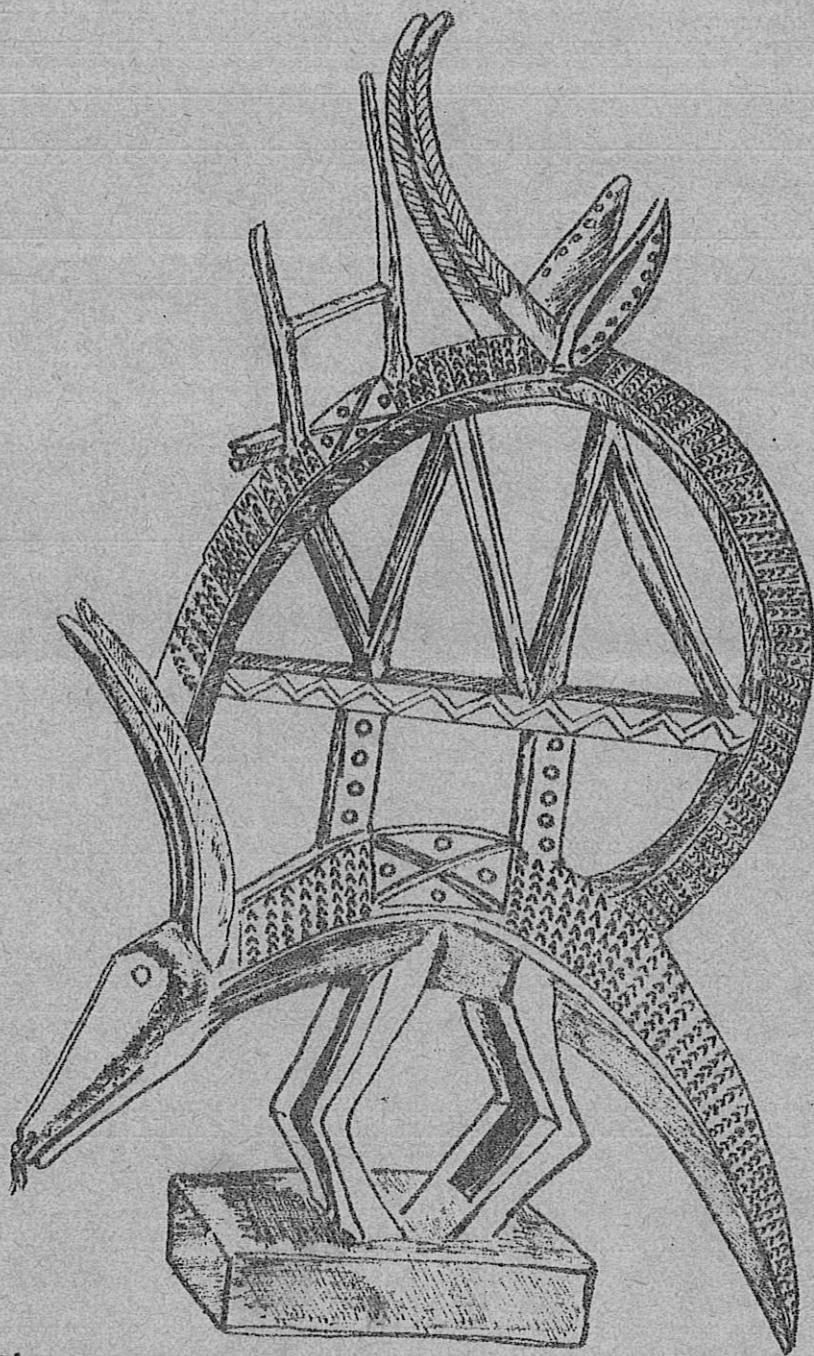
Boubacar Doumbia, étudiant à l'INA.

Illustrations : Yacouba Diarra, dit Kayes

Imprimé à l'imprimerie Gervais Mounkoro, Dravéla, Bamako.

Tirage : 1 000 exemplaires.

SOGONINKUN

Nin yiri min fèlè nin ye, o ye sogoninkun-yiri ye. Sogoninkun ye nyanajè-tòn ye min be bén ni hèrè-ladon jamana kònò. A nana lawale-tuma na, ka sòrò Sunjata ma sigi fanga la. A konya daminèna Manden ; nka an be yòrò min na bi, a be Buguni mara la, Yanfolila fan fè. Tòn do, tòn min kònò, mògò ma bò mògò la ; bèe ye kelen ye, cè fara muso kan. A tolon-ké la, bèe be nyògòn dalajè ka jamana-kuma fè ; nka a jèlu-kònò-ko ye baliku-damaw ka ko ye ; nyamakalaw, denmisènniw ani musow dagalen tè ka don nyankaraw cè la. Saminya mana ban, ni nyòw donna, bèe be nyògòn dalajè dugu kènèba kan ka nyanajè kè, walasa ka hèrè sinsi, ka bange yiriwa, ka sènèfènw matarafa, ka kènèya jiidi jamana kònò.